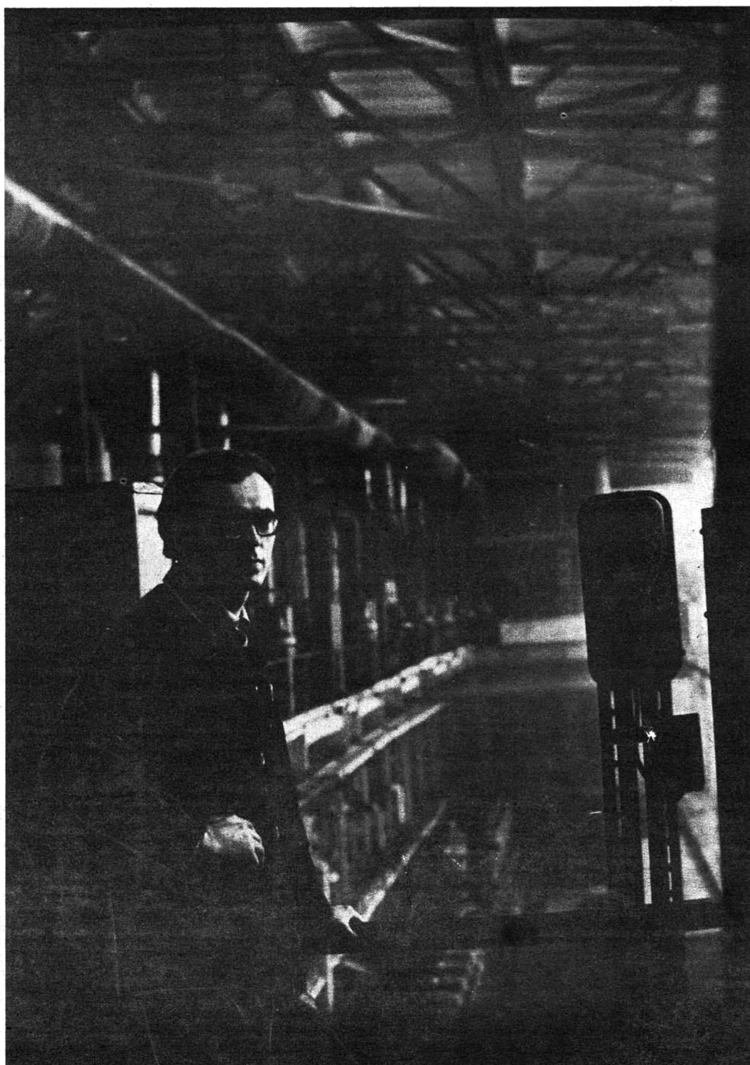
Влада — Радам!

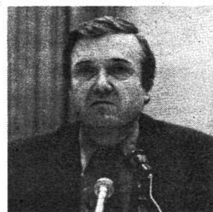
ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 37 ◆ П'ятниця, 22 лютого 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

Я — ПАСТУХ ЗАЛІЗНОГО ДРАКОНА. ВІН — ЗАЛІЗНИЙ, ОТЖЕ — НЕ ДОЇТЬСЯ. АЛЕ Я НАВЧИВСЯ ЗА ЙОГО ДОПОМОГОЮ ЗАРОБЛЯТИ НА МОЛОКО ДЛЯ СВОЇХ ДІТЕЙ. ЇМ ЦЕ ВКРАЙ НЕОБХІДНО. БО НАСТАЛИ ДИВНІ ЧАСИ, КОЛИ ДІТИ ЛИСІЮТЬ РАНІШЕ ЗА СВОЇХ БАТЬКІВ. МЕНІ КАЖУТЬ: ВИМКНИ СВОГО ДРАКОНА — І ВСЕ СТАНЕ НА СВОЄ МІСЦЕ. АЛЕ Я ЗНАЮ: ДРАКОН І БЕЗ ТОГО ЛЕДВЕ ДИШЕ. І ЯКЩО ВІН ЗАВТРА УПАДЕ МОРДОЮ В ПОЖОВКЛУ ТРАВУ — ДЕ Я БРАТИМУ МОЛОКО ДЛЯ ДІТЕЙ СВОЇХ?

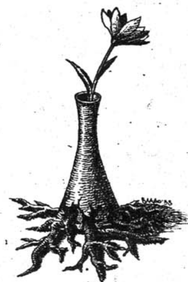
Фото Ореста ЛИЖЕЧКА.

Володимир ЧЕРНЯК:
— Не вирішивши економічних питань, не можна розв'язати політичних...

Про це — на стор. 6.

Десятки років лежать на полицях проекти національних парків «Черкаський бір», «Гомольшанський» та інші. Чи не загинуть ці чудові куточки природи? Читайте на 10-й сторінці.

Одесити переконані, що знають все про знаменитого засновника свого міста. Але...
Про нову знахідку українських вчених читайте на 14-й сторінці.

Інформаційний кур'єр: Телетайп. Телекс. Телефакс

У ЗВЕРНЕННІ Верховної Ради СРСР до парламентів усіх країн висловлюється тривога у зв'язку з драматичними подіями в районі Перської затоки і рішимість добиватися негайного припинення війни. До цього закликаються всі парламенти, законодавці, політичні і державні діячі, люди доброї волі.

ВЕРХОВНА Рада СРСР прийняла постанову «Про виступ по Центральному телебаченню 19 лютого 1991 року Голови Верховної Ради РРФСР Б. М. Єльцина», в якій є прохання до Верховної Ради РРФСР, Ради Федерації і Президента СРСР визначити своє ставлення до зазначеного виступу.

ПОСТАНОВУ «Про становище в Південно-Осетинській автономній області і заходи щодо стабілізації обстановки в регіоні» — прийняла Верховна Рада СРСР.

У ЛІКАРНІ Таллінна, яка знаходиться на околиці міста, вночі стався вибух. Жертв і потерпілих немає. Органи внутрішніх справ почали розслідування.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955.
Тираж 165.150.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень: у вівторок — на 8 сторінках, середу, четвер, п'ятницю та суботу на 16 сторінках.

УВАГА!
У зв'язку з технологією випуску газети другий «зошит» (9—16 стор.) вкладено між 4 і 5 сторінками.

ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ І ЗАКОН

Багато надій щодо реальних змін у республіці, яка проголосила державний суверенітет, покладають громадяни України на Верховну Раду УРСР. Набирає темпів конструктивний механізм прийняття на основі політичного консенсусу найважливіших законів і постанов. Але поки що рано говорити про тріумфальні кроки парламентської влади на Україні.

Ситуація, особливо економічна, погіршується, повсюдно — дестабілізація, порушення або невиконання законів, невпевненість у сьогоднішньому дні. Хоча Закон УРСР про місцеві Ради та місцеве самоврядування і прийнятий, люди запитують: владо, де ти? А на засіданнях Верховної Ради все ще відчутне політичне напруження. Чому? Помилка у задумі чи поки що не набрав сили молодий політичний організм?

Про це діалог народного депутата УРСР, заступника голови Комісії у справах молоді Верховної Ради УРСР Юрія ЗБІТНЄВА з доктором юридичних наук, професором Київського державного університету Анатолієм СЕЛІВАНОВИМ.

Ю. Збітнєв: Різними шляхами і з своїм баченням, як вирішити проблеми у республіці, прийшли народні обранці до Верховної Ради УРСР. Люди повірили нам, що ми спроможні змінити на краще долю народу, вивести Україну з економічної кризи. Першим і найважливішим результатом на шляху до цієї мети стало закладення фундаменту національно-державного суверенітету. В цьому депутати були майже одностайними, бо розуміють: злам старої системи, встановлення горизонтальних зв'язків з республіками за умови мінімальної участі Центру — реальність сьогодення і єдиний шлях відродження державності України.

Я вважаю, що цього можна досягти, тільки відкинувши ідеологічні догми і взявши за основу примат загальнолюдських цінностей. Права людини та Закон. Вільна людина у вільному суспільстві віддає частку своєї свободи державі, яка через закони захищатиме її і тим самим створюватиме всі умови для розвитку економіки, культури, духовності нації, добробуту народу.

Безперечно, у нас мають бути міцна виконавча влада, політичний плюралізм та вільний розвиток багатоукладної економіки у внутрішньополітичному житті та незалежність і національна велич України в її зовнішньополітичному курсі.

У цьому полягає моє політичне кредо. Воно й визначає моє ставлення до парламентської ситуації, мою позицію у законотворчій діяльності, у відносинах з виборцями.

А. Селіванов. Закономірно припустити, що з принципових питань у інших депутатів є своє уявлення про перебудовчі процеси, систему політичних та економічних цінностей у суспільстві. Але, якщо тема нашого діалогу стосується роботи Верховної Ради як найвищого законодавчого органу, то слід насамперед визнати, що основою консолідації та спільної дії народних депутатів різних політичних орієнтацій є Закон. Я в цьому повністю підтримую вас, Юрію Івановичу. Такий підхід дає можливість багато що переосмислити, спостерігаючи за парламентською діяльністю. Хоч як парадоксально, але саме законотворча діяльність передбачає необхідність критичного підходу, парламентської боротьби та активної роботи депутатських груп. Можна визначити нормальну парламентську ситуацію саме у наявності конструктивної «парламентської опозиції», яка існує у кожній демократичній державі, де законом гарантуються права і свободи депутатських формувань, які відображають різноманітні суспільні інтереси.

Ю. Збітнєв. Так, але у нашому депутатському корпусі до такого політичного фактора, як «парламентська опозиція», нещодавно було застосовано постанову, що позбавила меншість мінімальних прав висловлювати свої позиції. Тепер будь-яке рішення може прийматись просто більшістю голосів, а Верховна Рада таким чином відносно виражає волю всього народу України, тобто тільки певної її частини.

Що цікаво, в парламенті однієї з прибалтійських республік прийнято аналогічне рішення, але там в опозиції члени КПРС.

Це свідчить про те, що нам усім умовно — і правим, і лівим — ще досить далеко до демократичності. В той же час пересторога: беручи владу, міркуй про те, як її віддати, інакше влади не будеш мати. Сьогодні КПРС як правляча партія через депутатів проводить закони, і вона повинна насамперед подбати про захист прав меншості. І не тому, що вона її дуже «любить», а тому, що, створюючи правовий захист меншості, сьогодні компартія готувала б собі запасний аеродром на завтра. У протилежному разі більш як сімдесятирічний політ до комунізму скінчиться для неї катастрофою.

Тому ще раз хочу підкреслити: тільки взаємоповага, тільки консенсус при вирішенні гострих питань, тільки дотримання закону і гарантія прав меншості дадуть можливість плідно працювати депутатам Верховної Ради УРСР і сьогодні, і в майбутньому.

А. Селіванов. За умови існування у Верховній Раді УРСР протилежних політичних сил наш парламент ще ніколи не працював. Ми не маємо, на жаль, навіть можливості послатись на будь-який історичний досвід українського парламенту, адже вперше розробляються і застосовуються парламентські процедури і тому вкрай необхідні аналіз, наукова експертиза та неупереджені висновки. Передусім наше законодавство ще не визначило «опозицію» у державних структурах як інститут демократії. Цікаво, що фактичне існування «опозиції» вже визнано практикою функціонування всіх ланок Рад народних депутатів, крім, мабуть, сільських та селищних, де політичні інтереси депутатів приблизно однакові. На мій погляд, Конституційній комісії, яка почала свою роботу, слід ретельно розглянути цей важливий політико-правовий фактор і врахувати його у концепції нової Конституції України. На жаль, союзний Закон про громадські формування в СРСР, який набрав чинності з 1991 року, обминув цю важливу політико-правову проблему. По-друге, коли реформа політичної системи обумовила багатопартійність, постає потреба вже сьогодні приступити до розробки нових республіканських виборчих законів, бо взаємодія всіх суспільних сил у загальногромадянському консенсусі повинна втілюватись через їх участь у всіх державних структурах. Місцем взаємодії різних політичних сил мають бути саме Ради народних депутатів усіх рівнів. Це важливо, бо у системі Рад народжуються закони і забезпечується їх реалізація всіма без винятку громадянами, політичними силами. Не можна погодитись з тим, щоб об'єднання демократичних сил відбувалося поза депутатським корпусом, інакше буде постійно існувати загроза нових конфронтацій та протистоянь. Тому необхідна легалізація у Радах усіх політичних течій, груп, які мали б гарантії конструктивно впливати на державно-правову сферу і гарантії захисту від переслідування за альтернативні пропозиції, неофіційні ідеї, заяви та критику. Якщо взяти деякі місцеві Ради в окремих західних областях, то там, за свідченням преси, чиниться тиск на депутатів — членів КПРС, яким заважають реалізувати право на представлення інтересів виборців, а це є неприпустимим для демократії.

Ю. Збітнєв. Звичайно, я розумію, що прийняття законів і правових механізмів щодо забезпечення гарантій існування опозиції у представницьких органах влади — це тривалий процес, але вже сьогодні можна закласти, наприклад, до Тимчасового регламенту поняття «опозиції», а також не тільки її права, а й обов'язки. Я навіть запропонував би виділити сферу діяльності, в межах якої вона могла б діяти вільно, під охороною державної влади, але будь-яка протидія закону, уряду, те, що виходить за межі компетенції опозиції, повинна припинятись.

А. Селіванов. Я цілком поділяю вашу занепокоєність з приводу відсутності чітких правових механізмів регулювання внутріпарламентських відносин, правової регламентації можливостей «опозиції» конструктивно працювати і не переступати грань застосування певних форм діалогу, визначених парламентською культурою та чинним законодавством. На мій погляд, фактичне існування «опозиції» у Верховній Раді вже потребує юридичного закріплення, про що мала б подбати Комісія з питань законодавства та законності.

Ю. Збітнєв. Якщо дивитись на це питання з позицій депутатської роботи у Верховній Раді, то слід згадати, що означає «опозиція» у перекладі з латинської мови. Цей термін перекладається як «протиставлення». На практиці це означає, що один метод вирішення проблеми парламентським шляхом протиставляється іншому, а взагалі ми йдемо до спільної мети — втілення у життя Декларації про державний суверенітет України. Вже не є секретом те, що депутати обох фракцій стурбовані з приводу стану справ у республіці, а народні депутати від опозиції частіше проявляють занепокоєння щодо кризової ситуації. На зустрічі з молодими парламентаріями керівник «більшості» у парламенті депутат О. Мороз зауважив, що більше 90 відсотків з тих, які перейшли на постійну роботу до Верховної Ради УРСР, є членами Народної Ради, тобто представляють «опозицію».

Безумовно, у кожній партії, зокрема у Русі, різний досвід, різна політична культура, неоднакова витримка у сприйнятті емоційного впливу, який не грунтується на реальних фактах. Але якщо Комісія з питань депутатської етики у прийнятому документі навіть не визначила критерії порушення етичних норм і не встановила рівну відповідальність за них, починаючи з Голови Верховної Ради, то виникає запитання: яким чином є можливість захистити «опозицію» та інакомислячих депутатів?

А. Селіванов. Як незалежний експерт хотів би висловити деякі рекомендації щодо цього. По-перше, на мій погляд, Комісії з питань законодавства і законності разом з Мандатною комісією та з питань депутатської етики слід невідкладно і з залученням учених-юристів розробити та внести до Верховної Ради такі важливі акти, як Кодекс депутатської гідності та Правила депутатської поведінки, відповідно до встановлених законом прав та обов'язків депутатів. Мабуть, у цих документах варто передбачити не тільки етично-правові категорії, якими мають керуватися депутати всіх ланок Рад, але й форми відповідальності за порушення депутатських писаних та «неписаних» прав, як у процедурах парламенту, і у стосунках з виборцями, службовими особами і т. д. Конструктивний підхід щодо наведеної ідеї полягає і в тому, що з назрілих питань доцільно вже зараз створити у Верховній Раді УРСР «круглий стіл» погодження політичних інтересів. Скільки корисного може принести ця форма погодження протилежних політичних поглядів. Ідеться про взаємодію з владою численних політичних течій, причому, насамперед, можливість вступати у прямий діалог на рівних засадах з Головою Верховної Ради, главою уряду республіки, з представниками різноманітних депутатських формувань, які зараз прагнуть більше спиратися на громадську думку.

Ю. Збітнєв. На жаль, у нашому парламенті з вирішенням багатьох найважливіших питань постійно запізнюються, але, безперечно, настане час суворої оцінки виборцями результатів діяльності депутатського корпусу. Отоді кожний блок, фракція або опозиція відповідатиме за мовчазливу схвалюючу позицію чи за конструктивні пропозиції, які відхиляються або сприймаються з ідеологічною недовірою. На мою думку, вже настав час реально зважити сили та ситуацію і навчитися у Верховній Раді, в інших Радах народних депутатів працювати продуктивно.

А. Селіванов. Як спеціаліст хотів би відзначити, що, Юрій Іванович, зветься «працювати на закон». В атмосфері різномислення, політичного плюралізму, конче назріло питання переходу від мітинговості сесій та депутатських виступів, які за їх нульовий ефект і названо наукою як «ефект присутності». До парламентаризму треба йти через створення умов конструктивної діяльності «опозиції», тоді

(Закінчення на 3-й стор.).

ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ І ЗАКОН

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

продуктивність законодавчої роботи, а також розв'язання назрілих проблем значно зросте. Наприклад, слід послатися при цьому на роботу російського парламенту, де кожний займається своєю справою і йому не заважають у цьому, не принижують значимості пропозицій залежно від того, який блок чи фракцію представляє народний депутат. Таким чином, обговорюючи тему «Опозиція та закон», мені бачиться саме правовий шлях переходу від популізму до професіоналізму і повної відповідальності за депутатський мандат. Про це, до речі, дуже слушно зауважив голова Комісії з питань правопорядку та боротьби із злочинністю Я. Кондратьєв, коли виступав, оцінюючи концепцію переходу Української РСР до ринкової економіки.

Ю. Збітнєв. Я хотів би підтримати вас у цьому, Анатолію Олександровичу, і зазначити: якщо ми на всіх рівнях говоримо, що живемо в умовах реальної багатопартійності, то слід це закріпити у парламентських відносинах юридично, з визначенням організаційних форм. Це слід робити у Законах про громадські формування, про статус народного депутата УРСР. Можна згодитись з думкою соціологів, що сьогодні інтереси представляють у парламенті три основних блоки. Одні визначені як консерватори (їх більшість у парламенті). Другі — демократи (вони об'єднують різноманітні політичні угруповання, їх відносна меншість як опозиції). Треті — це невизначений центр, вони не мають поки що досвіду відстоювання інтересів виборців, чітко визначеної позиції з питань, які вирішуються в умовах злому старої системи та проведення докорінних реформ.

А. Селіванов. Таким чином, умовно визначимо три основних блоки, а це означає три політичні сили у парламенті республіки. Перед тим як виносити питання на сесію, можна запропонувати певний механізм погодження інтересів. Після засідання постійних комісій, кожна фракція збирається і обговорює його серед однодумців. Тут же визначають, як голосувати за проект рішення Верховної Ради. Потім вирішують, проходить чи ні запропоноване рішення (скільки «за» і скільки «проти»). Припустимо, не проходить питання. Така ж процедура може бути у другому, третьому блоці. При цьому обов'язково запрошуються наукові експерти, які мають неупереджено дати свої висновки, виходячи з юридичних, економічних, політичних, фінансових, соціальних наслідків прийняття того чи іншого закону або постанови. Голова Верховної Ради збирає паритетну кількість представників більшості та опозиції і з'ясовує висновки та аргументи щодо проходження законопроекту на сесійному засіданні. Опозиція заявляє: ні, не пройде, бо доведеться тиждень дебатувати через багато які прогалини, або принципову неприйнятність. Звідси повертаємо проект документа на додаткове опрацювання у Комісії та у відповідні відділи апарату Секретаріату Верховної Ради. Тоді наступні дебати проходитимуть не на сесіях, не за народні гроші, а за власний рахунок у позаробочий час. У такому разі підвищиться відповідальність більшості, яка вирішує голосуванням, чи припиняються нескінченні дебати. І депутати будуть цінувати кваліфіковані висновки, поважаючи Голову Верховної Ради і самі себе. Тобто в цьому є певний організаційно-парламентський механізм спільної роботи.

Ю. Збітнєв. За цим я бачу насамперед повагу до опозиції, політичних поглядів і особисту роль кожного народного депутата, який зацікавлений у конструктивному, працюючому парламенті, бажає якнайбільше принести користі у законотворчій, організаторській та контрольній діяльності, функції якої чітко визначені Конституцією для Верховної Ради — найвищого представницького органу нашої республіки. Таким чином, завершуючи розмову, можна визначити, що «опозиція» і закон у парламенті — це невід'ємні шляхи побудови правової суверенної держави, якої ми прагнемо досягти в ім'я наших людей, кредиту довір'я, що його народні посланці мають виправдати, — і якнайскоріше.

До Президії Верховної Ради УРСР
До конфліктної комісії СТД УРСР
До редакції газети «Голос України»

ХОЧЕМО ЗНАТИ ПРАВДУ

Українознавчий клуб «Спадщина» при Будинку вчених АН УРСР активно підтримував під час виборів до Верховної Ради кандидата в депутати, а нині голову Комісії з питань культури та духовного відродження, колишнього режисера Молодіжного театру Леся Танюка. І ми в ньому не помилилися: сьогодні Л. Танюк активно працює на ниві відродження національної культури. Однак, на наш подив, газета «Правда Украины» від 17. 01. 1991 року опублікувала відкритий лист за підписом народного артиста СРСР М. Кондратюка під заголовком «Шумиха вместо работы», в якому автор стверджує, що комісія, очолювана Лесем Танюком, займається не конкретно роботою, а створенням «шумихи» навколо культури. Дивує «сміливість» автора листа, який без вагань дає таку категоричну оцінку роботі всієї парламентської комісії. Так, ніби вона повинна займатися не законотворчою діяльністю в галузі культури, а «вибивати» матеріали, ремонтувати клуби, вчити діячів культури. Більше того, автор без зайвих церемоній втручається в родинні стосунки Танюка, вималювавши в своїй уяві впливових родичів і таке інше.

Особливою увагою автора оточений в листі Танюк-митець. Для його характеристики автор не поскупився на вислови, наводити які тут немає особливої потреби, зауважимо лише, що лексикон автора цілком відповідає стилю та характеру публікацій газети «Правда Украины».

Автор листа намагається переконати наївного читача, а разом з ним і Голову Верховної Ради УРСР Л. Кравчука, якому адресовано лист, у тому, що Лесь Танюк не зробив нічого серйозного для української культури. Чи так це? Танюк — автор монографії, присвяченої життю та діяльності М. Крушельницького, він переклав українською мовою твори В. Шекспіра, упорядкував видання у 2-х томах творів М. Куліша, досліджує творчість Л. Курбаса (перелік можна продовжити). Якщо вести мову про результат, то слід сказати, що в доробку Танюка понад 200 друкованих праць та понад 50 вистав (деякі з них, наприклад, вистава «Казки Пушкіна» та інші, отримали найвищу оцінку театральних критиків й досі не сходять зі сцени).

А скільки спектаклів було заборонено? Спитаємо лише автора листа: для чого потрібне таке пересмикування фактів? Якої мети хоче досягти автор листа, стаючи на шлях відвертої фальсифікації? Як на нашу думку, то Танюкові слід ставити питання перед компетентними органами про відшкодування моральних збитків, завданих йому свідомо та з умислом, а також питання про те, чи узгоджуються конкретні дії М. Кондратюка з високим званням народного артиста.

Коли автор листа стверджує, що Танюк завдяки протекції часто змінював місця роботи, то таке «твердження» викликає у нас великий сумнів: чи могли б такі відомі діячі театрального мистецтва, як О. Єфремов, М. Охлопков чи Ю. Завадський, поступитися власною совістю, беручи до себе в театр по протекції слабкого режисера? Стверджуючи це, автор свідомо принижує честь і гідність цих людей, ігноруючи таке поняття, як людська порядність. Принижуючи честь та гідність своїх колег, М. Кондратюк принижує і свою гідність, бо недостойно високого звання народного артиста та лауреата Державної премії імені Т. Шевченка розповсюджувати отаку собі «інформацію» на зразок міщанських пліток та анекдотів із артистичних забігайлівок.

Вражає образливий тон самого листа, хоч відомо, що ні життєві, ні творчі шляхи Танюка та Кондратюка ніде не перехрещувались, і «московським» періодом життя Танюка Микола Кондратюк ніколи не цікавився. Своє негативне ставлення до Леся Танюка автор листа переносить навіть на «неньку-Україну», хоча добре відомо, що Лесь Степанович у своїх виступах не вживав цей вислів. Тому дуже дивним нам видається це глузливе ставлення народного артиста, лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка до «неньки-України». Не було б дивно, якби отой зверхній тон вийшов з-під пера якогось «малороса» або працівників редакції газети «Правда Украины», чий стиль і напрямок газетних публікацій нам давно відомий. Залишається думати: або це писав не той Кондратюк, якого ми знали як представника української культури, або справжній автор листа ходить інкогніто.

Останнім часом ми стаємо свідками організованої атаки на депутатів-членів Народної ради, в першу чергу, голів комісій Л. Танюка, Д. Павличка та інших. Цікаво, що всі дописувачі звертаються до Верховної Ради на ім'я її Голови Л. Кравчука. Чи випадково це?

Просимо шановне правління Спілки театральних діячів, враховуючи те, що честь та людська гідність Л. Танюка свідомо принижена, що ображає і нас, його однодумців, найближчим часом визначити, де тут правда, а де фальсифікація на догоду певним політичним колам, що можна було б зробити через конфліктну комісію СТД.

Те ж саме просимо і редакцію газети «Голос України» учинити, аби кривда не побила правду. Додамо, що неподавно Президія Верховної Ради прийняла рішення не допускати публікацій з неперевіреними твердженнями, що мають за мету скомпрометувати народних депутатів. Хочеться вірити цьому.

Олексій ПАНАСЮК, науковець Інституту органічної хімії АН УРСР;
Володимир КОЛІБАБЧУК, науковець Інституту газу АН УРСР;
Олег ЦІБОРОВСЬКИЙ, завідуючий відділом Київського НДІ педіатрії, акушерства та гінекології;
Анатолій ДОЦЕНКО, науковий співробітник Ради по вивченню продуктивних сил АН УРСР;
Борис ТАНЦЮРА, науковець Української сільськогосподарсь к о ї академії;
Олександр МАТВІІВ, провідний конструктор УкрНДКТУ побуту та ще 12 підписів членів клубу «Спадщина».

ВІДРОДИЛИСЯ

Погляд

15 лютого, за місяць до набуття чинності Земельним Кодексом Української РСР, понад 200 фермерів, орендарів, а також делегати від селянських і фермерських кооперативів та об'єднань, що прибули до Києва із 21 області республіки, створили на своєму установчому з'їзді Асоціацію фермерів України. Об'єдналися ті, кого донедавна ще об'єднати, здавалося, не було можливості і чиєї згуртованості не хотіли і, будьмо відвертими, не захочуть і надалі не лише впливові сили аграрного сектора державної економіки. Бо одна справа плести мотузки з поодиноких фанатиків вільної селянської праці, які просять землю, техніку, добрива, кредити, і зовсім інша, — коли, об'єднавшись у ні від кого не залежну організацію, всі вони вимагатимуть цього разом.

Власне, навколо дилеми: кому увійти в спілку чи асоціацію і якою їй бути — підпорядкованою комусь чи цілком самостійною, — і кипіли пристрасті.

Майже одночасно кілька республіканських газет, радіо й телебачення сповістили про час і місце проведення з'їзду.

Але, спускаючись увечері 14 лютого в підземний перехід на площі Жовтневої революції, уважні кияни, мабуть, помітили, що оголошення, які три доби інформували про з'їзд фермерів, зникли. Те саме сталося і на залізничному вокзалі... Не вірилося, що в роботу по підготовці з'їзду втрутився ще якийсь комітет... Другого дня вранці в цьому переконалися організатори, делегати та запрошені на з'їзд гості. Приїжджих зустрічали на вокзалі, біля станцій метро зовні інтелігентні люди й чемно повідомляли: так і так, мовляв, в актовому залі Київського політехнічного інституту, де передбачалося, нічого не буде, все відбудеться... на Бориса Грінченка, 1, у залі Держагропрому УРСР. Запрошували в автобуси, умовляли, агітували...

З'їзд розпочали, як і планували, вчасно. Обрали президію, затвердили регламент, прослухали доповідь, співдоповідь. А ще раніше послали делегацію на Б. Грінченка, 1, і до тих, які «заблукали». Зустрічали їх стоячи, бурхливими щирими оплесками...

Словом, возз'єднання відбулося. Та, на жаль, ненадовго. У принципових питаннях селяни не поступилися і не згодилися голосувати за принципом: область — голос. Можливо, це, а, може, і щось інше переповнило чашу терпіння... Піднялися, одягаючи пижикові шапки, керівники Селянської спілки України, Республіканської ради колгоспів, представники Агропрому. Прихопили із собою кількох селян. Зал просив: «Залишайтесь! Залишайтесь!..».

А тепер, у тому числі й ображеним, повідомляю, що на розгляд з'їзду було запропоновано три проекти Статуту. Після бурхливих дебатів в кінцевому підсумку доопрацьований, відшліфований, доведений до пуття Статут задовольняв усіх: і фермерів, і орендарів, і сільських кооператорів.

Закон, земля, трактор, кредити, податки — ці слова повторювалися на з'їзді десятки, якщо не сотні разів. І дуже добре, що відтепер інтереси Асоціації селянських (фермерських) господарств республіки захищатиме у Верховній Раді УРСР повноважний представник — народний депутат УРСР М. Швайка. Не менш промовистим є те, що головою Ради Асоціації обрано фермера — того самого В. Гордієнка з Маріуполя. І ще один фермер майже із 30-річним стажем — у нього заступником. Це І. Шейко з Ніжина Чернігівської області. Першим заступником делегати одностайно обрали колишнього Київського облагропрому В. Цимбала, людину, яка, образно кажучи, «породила» вже не один десяток орендарів — майбутніх фермерів...

Отже, головне зроблено: голос вільних господарів землі нарешті заявив про себе і на Україні.

Віктор ПРИСЯЖНЮК.

На Подолі я люблю Поділ

Хто є хто

САЛІЙ Іван Миколайович, Подільський виборчий округ № 13 Києва. 1943 року народження, українець, член КПРС.

Закінчив Київський політехнічний інститут, інженер-механік, і Вищу партійну школу при ЦК Компартії України. Голова Подільської райради народних депутатів.

— Іване Миколайовичу, що найбільше ви любите на Подолі?

— На Подолі я люблю Поділ, історичне ядро міста. Багато зусиль потребує санаторно-курортна Пуща-Водиця, житлові масиви Вітряні Гори та Мостицький.

Але найбільше я відданий людям Подільського району, безпартійним і комуністам, з якими працюю ось уже п'ятнадцять років. Я щиро вдячний їм за підтримку, яку не раз мені тут подавали.

— Видно, район активно розбудовується. Звідкіля на Подолі такі гроші?

— Гроші потрібні й потрібні, матеріали теж. Та головне — людська енергія і заповзятість. Райрада, райвиконком так працюють, щоб заохотити, підтримати, спонукати до активних дій не тільки управління міськвиконкому Києва, а й багатьох інших замовників та підрядників. Де не вдається зацікавити ділових людей, працюємо самі, силами підприємств і організацій району беремось чи то за ремонт школи і лікарні, чи то відтворення гастроному «Поділ» по вулиці Сагайдачного. На місці ветхих, непридатних для проживання будинків розміщуємо творчі колективи, кооперативи, малі підприємства. Орендарів добираємо ретельно, а потім спільно з ними працюємо, щоб виконувати зобов'язання по утриманню будівель.

— А хто оселиться у будинку, відомому як «замок Річарда», які владики?

— У цьому запитанні для мене багато невідомого. Поки будинок стоїть, він мало кого хвилює. Як наближаються справи до завершення — з'являється цілий гурт радників і дорадників, бажаючих оселитися або оселити.

Реконструкція ведеться під готель. Для гостей нашого міста, скажімо так. Хочемо взяти замок в районну комунальну власність і створити єдиний культурно-освітній і туристський центр з ветхих будинків. Плече ж допомоги нам підставити — бажаючих одиниці. У власність району віддати теж не поспішають.

— Розкажіть про себе, свої захоплення.

— Та не будьте банальними. Що любите читати, де працює дружина, як виховуєте дітей?.. Де спите, що їсте?..

Про мене вже всі, хто хотів, такі подробиці знають. Інша справа, про що ваш «герой» як людина думає, як працює.

— Ну, будь ласка...

— А думається про те: звідки така напасть і так багато біди та горя у людей? Коли усі нещастя пройдуть?

Багато хто до цих пір просто знущається з попередніх поколінь, хвацько влаштовує моральний терор ветеранам: мовляв, і голодомор, і ГУЛАГ, і сталінську інквізицію не відвели, наробили помилок і не побудували ні комунізму, ні соціалізму.

Вони справді цього не зробили. А що нам вдалось за роки перебудови? Від застою дійти до кризи замість прискорення, від декларативної дружби народів до кривавих міжнаціональних сутичок, від системності і плановості — до хаосу, некерованості і непередбаченості.

Чому в умовах демократизації вибухово зросла злочинність, а де гармонійний розвиток особистості?

Можливо, не потрібно було замахуватись на все зразу. Адже розумних і талановитих людей і тоді було багато.

Не можна йти від поразки до поразки, від помилки до помилки, як і від перемоги до перемоги.

Народові потрібен розсудливий спокій, щоб збагнути, як далі жити, кому довірити долю.

— Вам ваше депутатське становище допомагає в роботі чи заважає?

— І те, й інше. Звичайно ж, на рівні депутата мені іноді легше з'ясувати та узгодити ті чи інші питання. Зараз у мене вищий рівень спілкування. Це збагачує, але головне вбачаю в тому, щоб не зійти до балаканини, не відірватись від конкретних справ, від проблем окремої сім'ї, людини. Та найважче — поєднувати повсякчас велику політику з практикою.

— Ви маєте, очевидно, і квартиру, і в квартирі, і авторитет Салія, скажімо так, досить пристойний, щоб не дуже надриватись. Чого ви хочете від життя?

— Взаєморозуміння, підтримки і довіри людей. Життя потрібно кожному будувати особисто і спільно з іншими. На жаль, багато людей сподіваються лише на державу. Але треба й самому себе розвивати, вдосконалювати, шліфувати або хоча б набути пристойну кваліфікацію.

— Коли б завтра настав кінець світу, що би ви робили сьогодні?

— Ну і ну! Постарався б перенести кінець світу на більш сприятливий для цього час. А взагалі-то постарався б його відмінити.

— Ви оптиміст?

— Дедалі менший. І все більш впевнений, переконаний: нещастя — не вічні, радість і достаток — поруч, потрібно тільки зробити крок до Розуму, Свободи і Братерства.

Вела бесіду спеціальний кореспондент «Голосу України» Наталія ДЗЮБЕНКО. Фото Віталія ЛЕЩИНСЬКОГО.

Телеграфним рядком з Чернігова

БУДЕ М'ЯСО!

У Щорсі будується потужний м'ясокомбінат. Досі північні райони області не мали переробного підприємства, і селянам аж чотирьох районів складно було збувати живність. Часто м'ясо купували у них кооператори з Брянщини та Гомельщини, а в магазинах його було обмаль. Новий м'ясокомбінат буде готовий до роботи у 1992 році.

А ЦІ — ЗАПАСЛИСЯ

У Менському зоопарку однієї ночі зникло близько семидесяти птахів. Поорудували рядові працівники зоопарку С. Дручинін та П. Грабовець. Напилися й взялися «заготовляти м'ясо». Міліція одразу виявила злочинців. Вони постануть перед судом. А рідкісних птахів — нільську гуску, лебедів — повернути важко.

ПРО ХАРЧ ДУХОВНИЙ

Сотні віруючих чернігівців звернулися до Верховної Ради УРСР з проханням передати УАПЦ Борисоглібський собор та Катерининську церкву. Звернення розглядатиметься Комісією з питань культури та духовного відродження.

ОДНАЧЕ, ВІКНА Б'ЮТЬ

Нещодавно в обласному центрі на вулиці Щорса вчинено погром — побито вночі вікна у штаб-квартирі РУХу. Факт розслідується.

Віктор БОЖОК.

СЛОВО ЗА ПРЕЗИДЕНТОМ США?

Несподіване продовження теми

Не знаю, чи звернули увагу читачі «Голосу України» на дві публікації Михайла Саєнка з Дніпропетровщини — номери від 23 січня та 14 лютого, та смію запевнити, що його ім'я в області добре відоме. І нині пов'язане з прагненням сміливіше йти на оренду та фермерство.

Втім, хіба секрет, які перепони стоять на цьому нелегкому шляху? Михайло Михайлович усе ж настільки вірить у перспективність справи, що зважився торувати цей шлях. Він і його дружина Галина Олексіївна — випускники Московської сільськогосподарської академії, старший син Сергій та його суджена Наталка — сільгоспінституту. Ще один син Олексій — водій, невістка — інженер-будівельник, троє онуків... Хіба не впораються мінімум сто гектарів та живність у хліві? От тільки намір М. Саєнка і його родини стати фермерами не зустрічає в районі підтримки. Про це, власне, й писав Михайло Михайлович в останній публікації у «Голосі України», що називалася «Гарантований облизень». Публікація дістала несподіване продовження. Точніше, несподівано вчинив Михайло Михайлович, волючи добитися свого. Він написав листа... Президенту США Джорджу Бушу.

«Становлення фермерських господарств відбувається надто повільно. Селяни позбавлені засобів виробництва, тому змушені «позичати» трактори, плуги, сівалки, худобу в колгоспах і радгоспах на кабальних умовах. Сільська бюрократія у супрязі з партапаратом губить фермерство в зародку», — пише він у листі. Це й спонукало М. Саєнка порадити Д. Бушу подавати нам допомогу не продуктами харчування, а технікою та знаряддям для початкуючих орендарів і фермерів. Більше того, для власної родини Михайло Михайлович попросив Президента США виділити з власних заощаджень кошти, на які «ми змогли б придбати у вашій країні невеликий трактор та всі необхідні агрегати й механізми до нього». Приклад Президента наслідують інші, а це, мовляв, над усе потрібно радянським селянам. Кредити вони неодмінно повернуть. Скажімо, щедрими дарами полів та ферм.

Лист вийшов відкритим. Його щойно надрукувала газета Спілки журналістів СРСР «Голос», яка взялася передати послання за призначенням. Тож слово тепер за Президентом США?

Хоч тут є привід замислитися й нашому Президентові. Чому, справді, оренда й фермерство у нас силоміць гальмуються? Які сили впертo протистоять справі? Невже інтереси кількох мільйонів бюрократів важать більше, ніж інтереси десятків мільйонів трудівників?

Микола НЕЧИПОРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровська область.

Новини з усієї України

У провінції — опозиція

Донецька область. У Вугледарі наприкінці минулого року була створена опозиційна рада. Опозиція, її президія, комісії беруть участь у роботі міської Ради, але без права вирішального голосу. Членам цього громадського формування надано можливість, як і делегатам, знайомитися з проектами рішень, які готуються в Раді, а при необхідності, враховуючи думки виборців, виробляти альтернативні рішення й виносити їх на обговорення чергової сесії міськради.

Нині опозиційна рада об'єднує різних людей. Якщо спочатку вона формувалася лише з кандидатів у депутати, що програли на виборах у міськраду, то тепер до неї увійшли й ті, хто балотувався в Ради інших рівнів, а також представники громадськості.

Юрій ДОЦЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Не зайві п'ятірки

У Рівненському державному педагогічному інституті вирішено виплачувати премії студентам.

— За підсумками року, — розповідає проректор інституту Анатолій Воробйов, — отримують певні грошові суми кращі з кращих, ті, хто проявив себе у науковій роботі, навчанні, спорті, художній самодіяльності. Цього року по 60 карбованців одержали майже тисяча студентів.

Сергій МЕЛЬНИЧУК, власний кореспондент «Голосу України».
Рівне.

Вшановано династію

Вінницька область. На Калинівському машинобудівному заводі вшановано династію Берчуків. Три покоління цієї родини пов'язали свою долю з підприємством, а загальний трудовий стаж їх становить 176 років. Засновником династії був нині покійний Іван Харлампійович Берчук, фронтовик, кавалер багатьох бойових нагород. З дружиною, яка теж трудилася на заводі, вони виховали чотирьох дітей. Батьківську справу продовжують дочки Марія та Людмила, син Микола, а нещодавно поріг прохідної переступила й онука Алла з чоловіком.

Іван КОЛОМІЄЦЬ.

...блю Поділ

Можливо, не потрібно було замахуватись на все зразу. Адже розумних і талановитих людей і тоді було багато.

Не можна йти від поразки до поразки, від помилки до помилки, як і від перемоги до перемоги.

Народові потрібен розсудливий спокій, щоб збагнути, як далі жити, кому довірити долю.

— Вам ваше депутатське становище допомагає в роботі чи заважає?

— І те, й інше. Звичайно ж, на рівні депутата мені іноді легше з'ясувати та узгодити ті чи інші питання. Зараз у мене вищий рівень спілкування. Це збагачує, але головне вбачаю в тому, щоб не зійти до балаканини, не відірватись від конкретних справ, від проблем окремої сім'ї, людини. Та найважче — поєднувати повсякчас велику політику з практикою.

— Ви маєте, очевидно, і квартиру, і в квартирі, і авторитет Салія, скажімо так, досить пристойний, щоб не дуже надриватись. Чого ви хочете від життя?

— Взаєморозуміння, підтримки і довіри людей. Життя потрібно кожному будувати особисто і спільно з іншими. На жаль, багато людей сподіваються лише на державу. Але треба й самому себе розвивати, вдосконалювати, шліфувати або хоча б набути пристойну кваліфікацію.

— Коли б завтра настав кінець світу, що б ви робили сьогодні?

— Ну і ну! Постарався б перенести кінець світу на більш сприятливий для цього час. А взагалі-то постарався б його відмінити.

— Ви оптиміст?

— Дедалі менший. І все більш впевнений, переконаний: нещастя — не вічні, радість і достаток — поруч, потрібно тільки зробити крок до Розуму, Свободи і Братерства.

...віддати теж не ...іть про себе, ...ння. ...будьте банальни... ...бите читати, де ...жина, як виход...Де спите, що ...вже всі, хто хо... ...робиці знають. ...про що ваш ...людина думає, ...дь ласка... ...ається про те: ...апасть і так ба... ...горя у людей? ...пастя пройдуть? ...до цих пір про... ...з попередніх ...ло влаштовує ...ерор ветеранам: ...голодомор, і ...талінську інкві... ...вели, наробили ...е побудували ні ...соціалізму. ...аді цього не зро... ...вдалось за ...ови? Від застою ...замість при... ...декларативної ...ів до кривавих ...сутичок, ...сті і плановості ...некерованості ...ності. ...нових демократи... ...зросла зло... ...де гармонійний ...ності?

Вела бесіду спеціальний кореспондент «Голосу України» Наталія ДЗЮБЕНКО.
Фото Віталія ЛЕЩИНСЬКОГО.

Це ж треба!

Зриваються графіки виходу газет, деякі видання — під загрозою закриття. Нема газетного паперу...

Та є він, є — про це свідчить знімок. Але цей кадр зроблено у дворі «Укрзовнішторгвидаву» та «Укрхудожпрому». Чому? Як писав колись Шкловський, відтоді як книжки стали не продавати, а розподіляти, їх просто не стало.

Так і з папером. Питаєте в магазині, чи є папір туалетний, а вам відповідають: є наждачний...

Фото Ігоря ПЕТРОВА.

Дякуємо

ЧОРНОМОРСЬКЕ ПАРОПЛАВСТВО — «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»

ОДЕСА. Наша газета виходить лише півтора місяця. Редакція — ще в стадії становлення: є проблеми з ремонтом приміщення, із забезпеченням оргтехнікою. І ми з вдячністю приймаємо будь-яку допомогу.

Цими днями народний депутат УРСР начальник Чорноморського пароплавства В. Пилипенко від імені свого трудового колективу передав редакції кілька імпортних диктофонів. Чи варто говорити, наскільки вони необхідні творчим працівникам?

Знаємо, що очолюваний Віктором Васильовичем колектив не раз приходив на допомогу й редакціям місцевих газет, радіо, телебачення, підтримував їх фінансово. Тобто підтримував гласність конкретними справами. «Голос України» сподівається на дальше зміцнення зв'язків з Чорноморським морським пароплавством.

Георгій ВОРОТНЮК, власний кореспондент «Голосу України».

Наша ді...

БЕНЗ... «СУВ...

Прагнен... спільство ... ремо взято... безліч мі... Так, викон... кої міськра... ласті своїм... вив у при... бензиновий... Віднині ... автолюбите... муть особи... «Москвичі»... ними забі... Для транз... них водіїв ... ділили ком... вартість бе... від держав...

М... Мал. Вас...

Пригоди...

Ліс — ... не...

Неподал... Недригайлі... лісі люди ... ли на дивн... родному за... ритому тер... тиметровий... сріблястого... тельному с... лістів версі... не походж... схованці ... земний, ал... ний товар ... вівча стал... Хто і зв... дову проду... грам якої ... ку? На та... котра розпо... а власнико... тепер став ... Леніна, на... переховува...

Віталій М... власний ... «Голосу ... Сумська...

Новини з усієї України

У провінції — опозиція

Донецька область. У Вугледарі наприкінці минулого року була створена опозиційна рада. Опозиція, її президія, комісії беруть участь у роботі міської Ради, але без права вирішального голосу. Членам цього громадського формування надано можливість, як і делегатам, знайомитися з проектами рішень, які готуються в Раді, а при необхідності, враховуючи думки виборців, виробляти альтернативні рішення й виносити їх на обговорення чергової сесії міськради.

Нині опозиційна рада об'єднує різних людей. Якщо спочатку вона формувалася лише з кандидатів у депутати, що програли на виборах у міськраду, то тепер до неї увійшли й ті, хто балотувався в Ради інших рівнів, а також представники громадськості.

Юрій ДОЦЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Не зайві п'ятірки

У Рівненському державному педагогічному інституті вирішено виплачувати премії студентам.

— За підсумками року, — розповідає проректор інституту Анатолій Воробйов, — отримують певні грошові суми кращі з кращих, ті, хто проявив себе у науковій роботі, навчанні, спорті, художній самодіяльності. Цього року по 60 карбованців одержали майже тисяча студентів.

Сергій МЕЛЬНИЧУК, власний кореспондент «Голосу України».
Рівне.

Вшановано династію

Вінницька область. На Калинівському машинобудівному заводі вшановано династію Берчуків. Три покоління цієї родини пов'язали свою долю з підприємством, а загальний трудовий стаж їх становить 176 років. Засновником династії був нині покійний Іван Харлампійович Берчук, фронтовик, кавалер багатьох бойових нагород. З дружиною, яка теж трудилася на заводі, вони виховали чотирьох дітей. Батьківську справу продовжують дочки Марія та Людмила, син Микола, а нещодавно поріг прохідної переступила й онука Алла з чоловіком.

Іван КОЛОМІЄЦЬ.

СІВ ЗА БУКВАР МЕНЕДЖЕР

Факт і коментар

М...ола Дейчаківсь... народ...ся у США. Бат... його — родом з України. Вони й навчили рідної мови, якою він володіє прекрасно.

В Ужгороді — вперше. А приїхав сюди на відкриття Карпатського філіалу Міжнародного інституту менеджменту (М... Київ), ...дбулося днями... перший ...гінець головного вузу.

Магістр ділової адміністрації Микола Дейчаківський викладає основи управління виробництвом та операцій. Його лекції прослухали 55 чоловік — усі з вищою освітою.

Програма занять поки що розрахована на місяць. Предмети викладають провідні фахівці столиці республіки, а також закордонні спеціалісти. Микола — один з них.

— Чи реально за такий короткий термін «виліпити» справжніх менеджерів? — питаю в нього.

— Коли відбувається перехід до ринкової економіки, неможливо сказати. «Гей, зачекай ще трохи, поки не навчимося!». Потрібні хоча б елементарні знання сучасного бізнесу. Звичайно, методику за такий період не засвоїш. Але напрями, ідеї, можливості управління виробництвом схопити можна. В перспективі, на мій погляд, програми варто спеціалізувати чи по дисциплінах, чи по галузях.

А що кажуть слухачі?

Ю. ЛИЧИРДА, кооператор:

— Нам тут відкрили очі на такі речі, про які ми навіть і не здогадувалися. Без цих знань неможливе співробітництво з іноземними фірмами, чимало з яких під час підписання контрактів так і пнуться пошити нас у дурні.

Керівництво філіалу вже думає про перспективу. Зокрема, коли буде створено Українську академію менеджменту — перекваліфікуватися в окремий інститут з правом надання вищої освіти, стажування за кордоном тощо.

Магістр Микола сподівається, що його залучать до виховання закарпатських менеджерів і в майбутньому.

Микола ГОРВАТ, власний кореспондент «Голосу України».
Закарпатська область.

...ЗИДЕНТОМ США?

...родовження теми

...вич в останній ...«Голосі Укра... ...валася «Гаран... ...ізень». Публіка... ...подіване про... ...очніше, несподі... ...Михайло Ми... ...добитися ...написав листа... ...США Джорджу ...

...ння фермерських ...відбувається над... ...Селяни позбав... ...виробництва, то... ...позичати» трак... ...сівалки, худобу ...і, радгоспах на ...умовах. Сільська ...сюрпризі з парт... ...бить фермерство ...— пише він у ...понукало М. Са... ...Д. Бушу по... ...помогу не про... ...чування, а техні... ...ядям для почат... ...ендарів і ферме... ...того, для влас... ...Михайло Михай... ...осив Президента ...ти з власних за...

ощаджень кошти, на які «ми змогли б придбати у вашій країні невеликий трактор та всі необхідні агрегати й механізми до нього». Приклад Президента наслідують інші, а це, мовляв, над усе потрібно радянським селянам. Кредити вони неодмінно повернуть. Скажімо, щедрими дарами полів та ферм.

Лист вийшов відкритим. Його щойно надрукувала газета Спілки журналістів СРСР «Голос», яка взялася передати послання за призначенням. Тож слово тепер за Президентом США?

Хоч тут є привід замислитися й нашому Президентові. Чому, справді, оренда й фермерство у нас силоміць гальмуються? Які сили вперто протистоять справі? Невже інтереси кількох мільйонів бюрократів важать більше, ніж інтереси десятків мільйонів трудівників?

Микола НЕЧИПОРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровська область.

К...НСТИТ...ЦІЯ — ПРОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

У кого біль...

Голова Народного руху України Іван Драч звернувся в Комісію конституційного нагляду СРСР із проханням провести експертизу на відповідність Конституції СРСР постанови Верховної Ради СРСР про проведення референдуму 17 березня «Про збереження СРСР», беручи до уваги статті 76 та 170 Конституції СРСР, які закріплюють право суб'єкта СРСР за союзними республіками. Верховна Рада, таким чином, дел... становою ... громадянам...

НА КРУГИ СВОЯ

Замість депутатського...

Малолітні в'язні фашистських концтаборів зазнали нелюдського горя від ворожого режиму. Їх використовували як донорів, морили голодом, тяжкою працею, на них ставили досліди...

М. Виноградова — одна з таких. Восьмирічною (за те, що батько та брати стали партизанами) кинули її гітлерівці разом з мамою в концтабір Майданек. Потім були інші табори — довгих два роки. Як вижила? Досі не знає. Батьки й брати до рідного села Шніти Городоцького району Вітебської області не повернулись — лише вона, не за роками постаріла дівчинка Марійка. Про малолітніх в'язнів позаминулого року у видавництві «Молодь» вийшла книга Володимира Литвинова «Поїзд із ночі». Є в ній рядки і про Марію Петрівну.

Сьогодні робітниця київського заводу «Комуніст» М. Виноградова живе в 29-метровій кімнаті з дітьми та онуками — всього п'ять чоловік. Серед них — трирічний Олексійко та десятимісячна Маша.

Олекса ВАЩЕНКО, фотокореспондент газети «Зірка», депутат Київміськради.

Фото автора.

Це ж треба!

графіки виходу газет, деякі видання — під за-
ття. Нема газетного паперу...
— про це свідчить знімок. Але цей кадр зробле-
Укрзовнішторгвидаву» та «Укрхудожпрому». Чому?
сь Шкловський, відтоді як книжки стали не про-
діляти, їх просто не стало.
ером. Питаєте в магазині, чи є папір туалетний, а
ють: є наждачний...

Фото Ігоря ПЕТРОВА.

Дякуємо

ЧОРНОМОРСЬКЕ ПАРОПЛАВСТВО — «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»

ОДЕСА. Наша газета виходить лише півтора місяця. Редакція — ще в стадії становлення: є проблеми з ремонтом приміщення, із забезпеченням оргтехнікою. І ми з вдячністю приймаємо будь-яку допомогу.

Цими днями народний депутат УРСР начальник Чорноморського пароплавства В. Пилипенко від імені свого трудового колективу передав редакції кілька імпортних диктофонів. Чи варто говорити, наскільки вони необхідні творчим працівникам!

Знаємо, що очолюваний Віктором Васильовичем колектив не раз приходив на допомогу редакціям місцевих газет, радіо, телебачення, підтримував їх фінансово. Тобто підтримував гласність конкретними справами. «Голос України» сподівається на дальше зміцнення зв'язків з Чорноморським морським пароплавством.

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент
«Голосу України».

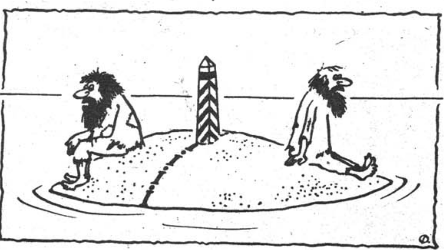
Наша дійсність

БЕНЗИНОВИЙ «СУВЕРЕНІТЕТ»

Прагнення побудувати суспільство процвітання в окремо взятому місті породжує безліч місцевих «указів». Так, виконком Маріупольської міськради Донецької області своїм рішенням встановив у приморському місті бензиновий «суверенітет».

Віднині всі маріупольські автолюбителі заправлятимуть особисті «Жигулі» і «Москвичі» тільки за іменними забірними картками. Для транзитних та іногородніх водіїв місцеві власті виділили комерційну АЗС, де вартість бензину втричі вища від державної.

М. СКРИПНИК,
кор. Укрінформ.
Мал. Василя ФЛЬОРКА.

Пригоди

Ліс — схованка ненадійна

Неподалік села Вільшане Недригайлівського району в лісі люди випадково надибали на дивну знахідку. У природному заглибленні, прикритому терном, покоївся п'ятиметровий пакет якогось сріблястого металу. При ретельному обстеженні спеціалістів версія про його космічне походження відпала. У схованці виявився цілком земний, але гостро дефіцитний товар — листова нержавіюча сталь.

Хто і звідки поцупив фондову продукцію, кожен кілограм якої на суворому обліку? На таке запитання має дати відповідь прокуратура, котра розпочала слідство. Ну, а власником 9 тонн металу тепер став колгосп імені В. І. Леніна, на території якого переховувалося крадене.

Віталій МАКСЮТЕНКО,
власний кореспондент
«Голосу України».
Сумська область.

Причини розслідуються

Як водія зробили стрілочником

З незрозумілих причин четвертий номер новоствореної газети «Південний Буг», органу обласної організації Спілки журналістів України, не з'являвся в кіосках «Союздруку» п'ять днів. На численні дзвінки читачів, які втратили надію прочитати цей номер, редакція відповідала лаконічно: «Причини розслідуються».

Що ж трапилося? Заступник начальника обласного підприємства В. Якубовська пояснила, що все сталося з вини водія Апанасенка. Він, мовляв, замість суботи завіз газети на міську базу № 2 аж у вівторок. А тут, як пояснила завідуюча Т. Острожнюк, не вистачило часу для того, щоб їх розсортувати: поспішали з республіканськими і обласними газетами. Отак і опинився «Південний Буг» — теж, до речі, газета, яка має обласний статус, у цейтноті.

Існує інша версія затримки. Саме в цьому номері був надрукований лист виборців Калинівського району, зачитаний на останній сесії обласної Ради народних депутатів і переданий на розгляд постійній комісії з питань соціалістичної законності та охорони громадського порядку. В ньому йшлося про зловживання колишнього першого секретаря Калинівського райкому Компартії України А. Побоїни — хабарництво, махінації з будівництвом дач, з придбанням легкових автомобілів, інших дефіцитних товарів, розподілу земельних ділянок, розправи з неугодними, пиятство. Терпець калинівчан урвався, і на партійній конференції вони висловили Анатолію Івановичу недовіру, не обравши його навіть до складу райкому. Після цього А. Побоїна почав працювати в апараті обласної Ради. Одна цікава деталь: після листа, який зачитувався, написав заяву про звільнення з роботи за власним бажанням. Тепер, якщо й відповідатиме за зловживання згідно із законом, то вже не як працівник Ради.

Та й чи відповідатиме? З приводу цього обласна молодіжна газета «Панорама» зробила припущення, що гучної справи не буде — її тихо спустять на гальмах. Припущення небезпідставне: 10 відеосистем, про які йдеться в листі виборців, навряд чи всі стоять в квартирі А. Побоїни...

Негаразди з доставкою пошти траплялися і раніше. Скажімо, коли в часописі «Україна» було піддано різкій критиці місцеве керівництво, то саме цей номер не потрапив у жодний кіоск. Напевно, і тоді водій був винний...

Валерій ЛАЗАРЕНКО,
власний кореспондент
«Голосу України».
Вінниця.

З світу по слову

ВЛАСТИВОСТІ КАВИ

Німецькі вчені з міста Ульм вирішили дізнатися, як діє на шлунок поєднання кави з водою. З'ясувалося, що вода нейтралізує дію кави на шлунковий сік, а тому напій краще засвоюється.

* * *

Дослідники з Мюнхенського інституту психіатрії довели: людина запрограмована спати чотири рази на добу. Учені вважають, що з дев'ятої до сімнадцятої, через кожні чотири години, людина відчуває потяг до сну, який допомагає подолати кава, а також робота.

РЕКОРДИ, РЕКОРДИ...

Житель Данії Карл Арлінг встановив рекорд: за десять годин намалював 76 картин, розпродавши свої «швидкісні шедеври» натовпу, який спостерігав за процесом творення.

Журналісти називають Арлінга найплодючішим художником світу, адже за 35 років він намалював 125 тисяч картин.

* * *

Французький художник Жан Ліффітт-Пігассу намалював найбільшу в світі картину. За площею вона становить рівно гектар. Ця робота прикрашає околиці містечка Кастельнодарі у департаменті Од. Подивитися на неї можуть лише пасажири літаків, які пролітають над цією територією.

* * *

На аукціоні у Швейцарії продали найдорожчий у світі м'ячик для гри у гольф. У ньому немає нічого особливого — оболонка, наповнена пір'ям. Крім того, що він виготовлений у XVIII столітті. Новий власник виклав за нього 70 тисяч доларів!

ЗА БУКВАР МЕНЕДЖЕР

чаківсь на-
ША. Ба його
України. Вони й
мови, якою він
асно.
— вперше. А
на відкриття
філіалу Міжна-
менеджмен-
відбулося
агінець го-

адміністрації
ківський викла-
равління вироб-
операцій. Його
али 55 чоловік
ю освітою.
іняти поки що
місяць. Пред-
провідні фа-
республіки, а
нні спеціалісти.
н з них.
льно за такий

Факт і коментар

короткий термін «виліпити» справжніх менеджерів? — питаю в нього.

— Коли відбувається перехід до ринкової економіки, неможливо сказати. «Гей, зачекай ще трохи, поки не навчимося!». Потрібні хоча б елементарні знання сучасного бізнесу. Звичайно, методику за такий період не засвоїш. Але напрями, ідеї, можливості управління виробництвом схопити можна. В перспективі, на мій погляд, програми варто спеціалізувати чи по дисциплінах, чи по галузях.

А що кажуть слухачі?

Ю. ЛИЧИРДА, кооператор:

— Нам тут відкрили очі на такі речі, про які ми навіть і не здогадувалися. Без цих знань неможливе співробітництво з іноземними фірмами, чимало з яких під час підписання контрактів так і пнуться пошити нас у дурні.

Керівництво філіалу вже думає про перспективу. Зокрема, коли буде створено Українську академію менеджменту — перекваліфікуватися в окремий інститут з правом надання вищої освіти, стажування за кордоном тощо.

Магістр Микола сподівається, що його залучать до виховання закарпатських менеджерів і в майбутньому.

Микола ГОРВАТ,
власний кореспондент
«Голосу України».
Закарпатська область.

ИТ ЦІЯ — ПРОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

У кого більше прав

дного руху Ук-
ач звернувся в
туційного нагля-
оханням прове-
сти експертизу на відповідність Конституції СРСР постанови Верховної Ради СРСР про проведення референдуму 17 березня «Про збереження СРСР», беручи до уваги статті 76 та 170 Конституції СРСР, які закріплюють право суб'єкта СРСР за союзними республіками. Верховна Рада, таким чином, делегувала свою постановою права суб'єктності громадянам СРСР.

РУХ-інформ.

А КРУГИ СВОЯ

Замість депутатського запиту

Малолітні в'язні фашистських концтаборів зазнали нелюдського горя від ворожого режиму. Їх використовували як донорів, морили голодом, тяжкою працею, на них ставили досліди...

М. Виноградова — одна з таких. Восьмирічною (за те, що батько та брати стали партизанами) кинули її гітлерівці разом з мамою в концтабір Майданек. Потім були інші табори — довгих два роки. Як вижила? Досі не знає. Батьки й брати до рідного села Шніти Городоцького району Вітебської області не повернулись — лише вона, не за роками постаріла дівчинка Марійка. Про малолітніх в'язнів позаминулого року у видавництві «Молодь» вийшла книга Володимира Литвинова «Поїзд із ночі». Є в ній рядки і про Марію Петрівну.

Сьогодні робітниця київського заводу «Комуніст» М. Виноградова живе в 29-метровій кімнаті з дітьми та онуками — всього п'ять чоловік. Серед них — трирічний Олексійко та десятимісячна Маша.

Олекса ВАЩЕНКО,
фотокореспондент газети «Зірка», депутат Київміськради.

Фото автора.

Володимир ЧЕРНЯК:

ЗАХІД НАМ НЕ ДОПОМОЖЕ

З великими потугами Верховна Рада СРСР затвердила бюджет на 1991 рік. Що чекає нас і нашу економіку — цю тему ми попросили висвітлити народного депутата СРСР Володимира Черняка.

— Володимире Кириловичу, чи влаштовує вас затверджений бюджет?

— Він не влаштовує навіть тих, хто його складав. Це, насамперед, бюджет Центру. Якби це був бюджет Союзу, то він формувався б за таким принципом: спочатку місцеві бюджети, потім регіональні, які б мали на меті фінансування спільних програм місцевостей і які самотужки розв'язати не можна, а потім — республіканські і, нарешті, союзний бюджети. Тобто, потрібна бюджетна система, що росте знизу вверх.

— З чим був пов'язаний «бунт» Росії, коли розглядався бюджет?

— «Бунт» Росії — поняття більш широке. Це — боротьба за суверенітет. А взагалі я б не став користуватись такими термінами: «бунт», «війна бюджетів», «війна законів», «парад суверенітетів», бо в них — зневажливо-зверхнє ставлення Центру до суверенізації республік. Сьогодні республіки, вкотре пересвідчившись у неспроможності Центру, вирішили взяти на себе розв'язання проблем соцзабезпечення, харчування, охорони здоров'я, освіти тощо, а, звичайно, на це потрібні гроші. Цим самим республіки фактично взяли на себе відповідальність за більшість соціальних проблем.

— Але бюджет прийнято. Виходить, хтось поступився?

— Сторони пішли на компроміс.

— Колись вважалося, що на оборону ми витрачали до 5 відсотків бюджету. Сьогодні з'являються інші цифри...

— Бюджет у нас мілітаристський. Хтось влучно назвав його кошторисом міністерства оборони. Точно підрахувати ці витрати важко, оскільки фінансування військово-промислового комплексу заштореие різними «мирними» статтями. Загалом же фахівці називають 35 відсотків ВНП.

— У нашій країні держава і виробник-монополіст, і, по суті, покупець-монополіст: вона і виробляє, і встановлює ціни, і купує (на ті гроші, які дозволяє заробити на своїх підприємствах). А ми є гвинтиками виробничо-розподільчого механізму. Отже, коли нема конкурента, то система приречена на застій?

— Відбулось тотальне одержавлення всього і вся. Ви слушно зауважили: не було торгівлі. Відсутні стимули до праці. Створення системи потужних стимулів можливе лише на шляху роздержавлення, приватизації, створення системи вільного підприємництва, конструювання механізму конкуренції. Треба перейти до загальноекономічних цінностей: створити ринкову інфраструктуру з біржами праці, товарів, цінних паперів тощо. Коли ми знищимо в економіці образ ворога в особі приватної власності і ринку, то побудуємо ефективну економіку. Економіка тісно пов'язана з політикою: загострення політичної ситуації стимулює погіршення економічного стану. З іншого боку, не вирішивши економічних питань, не можна розв'язати політичних.

— Республіки і регіони намагаються вирішити свої проблеми самотужки, але досить оригінальним способом. Скажімо, Естонія, підвищивши в себе ціни та зарплату, стимулювала приплив товарів, і викликала дестабілізацію і так збідненого ринку в інших регіонах. Не забарились вони із заходами щодо захисту свого ринку. І знову все повернулося на круги своя. Система схожа на сполучені судини. Чи можна в таких умовах, коли єдина на всіх валюта, коли існує монополія Центру на друкування грошей, кардинально вирішити місцеві проблеми?

— Ні. Хоча, до речі, карбованець уже перестав бути загальносоюзною валютою — він має різну купівельну спроможність у різних республіках і регіонах СРСР. Підприємства тікають від нього, переходять на натуральні зв'язки — так званий бартер. Тоді гроші з обігу виключаються.

— І цей єдиний стимул для підприємств Рада Міністрів забороняє, плануючи разом з тим майже 27-мільярдну емісію.

— Це, звичайно, безглуздя. Купони в таких умовах — благо. Але цей засіб паліативний, ефект від нього короткочасний. Крім того, має місце багато зловживань. Треба створювати власну валюту, власну банківську систему, митницю, встановлювати економічні кордони — це атрибути держави. Вони економічно вигідні. Народ України має бути впевнений: все, що його руками створено, — то його. Економічна і політична самостійність — шлях до виходу з кризи. Альтернативою може бути лише спільний, пліч-о-пліч, похід до загибелі.

Якщо ж зберігається єдина грошова одиниця на території країни, то не можна різною мірою в різних регіонах підвищувати ціни. Тому три республіки — Росія, Україна, Білорусія вирішили тут діяти спільно.

— Але в кінцевому результаті підвищення цін нічого, крім нового оберту цінової спіралі, не дасть?

— На жаль, це так. Треба міняти механізм ціноутворення. Союзний уряд тут зіграв дуже негативну роль, залякавши населення ринком. І здебільшого панує настрій, як рятуватись від ринку? Насправді ринок — єдине, що нас може врятувати. Уряд не повинен встановлювати ціни, а лише регулювати їх, лібералізувати. Дехто каже, що в умовах тотального дефіциту не можна до нього переходити. Та яскравим прикладом для нас є Польща. Там теж був тотальний дефіцит. Уряд «відпустив» ціни, і вони, як і передбачалось, рвонули вгору. Почалася гонка цін і доходів. І класичні ринкові терези попит — пропозиція вирівняли, врівноважили товарну масу і грошову. Відбулось насичення ринку, ціни зупинились.

— Повернемося до ринкового механізму. В електриці струм виникає лише за наявності різнополярних полюсів, в економіці цим полюсам відповідають попит і пропозиція, які уособлюються суб'єктами ринку — покупцем і продавцем. Вони повинні бути власниками. Підприємства у нас самі власність одного господаря.

— Справді, крах економіки — це крах державної системи власності. У нас ніколи не було колгоспно-кооперативної власності, і міф про дві форми власності — державну та колгоспно-кооперативну, міфом і залишається. Підвищення цін у цьому випадку імпульсу виробництва не надає. Тільки різноманітність форм власності (державна, кооперативна, корпоративна, приватна, змішана) і конкуренція між ними і всередині них. Критерій існування будь-якого виробництва — економічна доцільність. Здійснити перехід до такої економіки можна лише на основі суверенітету республіки. Україна прийняла Декларацію про суверенітет...

— ...Декларацію намірів...

— Звичайно, це не суверенітет. Поки що він паперовий. Суверенітет неможливий без реальної економічної самостійності. Ми неминуче повинні пройти певний період дезинтеграції. В цьому своєрідність поточного моменту.

— Щоб розібратись, де чиє?

— Так. А потім перед нами неминуче постане завдання повінчати ідею суверенітету України з ідеєю спільного економічного простору. Це не так просто. Треба дивитись правді в очі: наша економіка поки що на такому рівні, що вільній інтеграції в світову не піддається. Там інший рівень технологій, розвинута інфраструктура (згадаймо, як важко економіка НДР інтегрується в економіку ФРН). У нас поки що нема конкурентоспроможної продукції і досвіду конкурентної боротьби. Претендувати на роль сировинного постачальника? Ми вже і так «проїли» те, що належить онукам. Великий бізнес поки що теж до нас прийти не може — нема для вільного відповідної бази, нема у що вкладати капітал... Західна Європа, перш ніж дійти до нинішнього ступеня інтеграції, пройшла великий шлях побудови і вирівнювання національних економічних систем. Сьогодні вони мають спільні біржі праці, капітали вільно йдуть через кордони, не за горами введення спільної валюти. Але це ні в якій мірі не веде до втрати державної незалежності країн Європейського економічного співтовариства.

Після націоналізації економіки України (вилучення з союзного казана) треба провести її денаціоналізацію (роздержавлення більшої частини). Тут важливо не зірватись, як це було в Литві. Явочним порядком набути суверенітету не можна, для цього мало минути, як мінімум, 3—5 років законодавчої і дипломатичної напруженої роботи.

— Не сприйміть за провокацію, але чи можна мирним, ненасильницьким шляхом, як кажуть демократи, здобути суверенітет? Іноді виникає враження, що ні...

— Я — за парламентські і позапарламентські (але ненасильницькі) методи боротьби. Складність, звичайно, в тому, що на ненасильницькі дії система відповідає насильством. Але процес суверенізації незворотний. І не Горбачов, ні Язов його не зупинять. Україні потрібен парламент. Буде він — будуть позитивні зміни. А Верховну Раду поки що парламентом вважати не можна, бо не було виборів на багатопартійній основі. Ідею суверенітету треба повінчати з ідеєю демократії. У мене викликає тривогу розпорошення демократичних сил. Партії у нас створюються під лідерів, а не навпаки. На жаль, історія свідчить: ми, українці, боролись за булаву, за посаду, а не за Україну. Міняти кардинально треба систему: мирним, ненасильницьким шляхом.

— Отже, мирна революція. Капіталістична?

— Можна назвати і так. Та не треба лякатись термінів: усі «ізми» — анахронізми. Треба робити вибір не назв, а суті. І останнє, що нам треба зробити: повінчати ідею суверенітету та ідею прав людини. Лише тоді Україна знайде свій шлях до цивілізованого світу.

— Останнім часом активізувалась українська діаспора, яка дуже хотіла б бачити Україну розвинутою країною, чимало ділових людей хочуть допомогти нам. Та поки ми не навчимось працювати, вести господарство і бути господарями, мені здається, ця допомога буде лише стимулювати утриманство. Капітал лише тоді буде діяти, коли його вкладуть у підприємство, інакше знову «проїмо»...

— Якщо ми відродимо клас бізнесменів і фермерів — тоді інша справа. В цьому наш порятунок. Потрібні державні структури для співпраці з діаспорою. До речі, я говорив з багатьма представниками останньої — вони готові взяти на себе підготовку кадрів сучасного рівня. Ось тут допомога була б не марна.

— До речі, про підприємців. Адже вони фактично в нас є — це «тіньовики».

— Так. Рекрутується клас бізнесменів передусім з «тіньовиків» і номенклатури. Всім, гадаю, відомо, що під виглядом комсомольських молодіжних центрів робиться справжня комерція. Треба легалізувати і декриміналізувати тіньові капітали, щоб надати поштовху переходу до ринку. Це було б певною даниною суспільства, але плюсів тут набагато більше, аніж мінусів. Через 3—4 роки, коли настане час цивілізованого бізнесу, ті, хто «зробив» мільйони лише завдяки нашій недолугій системі, вимушені будуть потіснитись.

— Чи можна створити клас фермерів на основі нещодавно прийнятого Земельного кодексу?

— Ні. Тому, що депутати, які його приймали, — це здебільшого директори радгоспів, голови колгоспів, партійні працівники, які зацікавлені у збереженні існуючого стану речей.

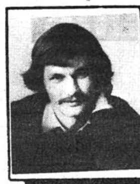
— Отже, суверенітет політичний, економічний, повернення до класового суспільства (а воно неминуче із зміною відносин власності), демократія, ринок — це те, з чим так довго боролись...

— Деякі депутати, сприймаючи «нові ідеї», кажуть: я за ринок, але проти приватної власності, оскільки це не марксизм. Нонсенс! Я за те, щоб в економіці панувала економічна доцільність, а не ідеологічні фетиші. Якщо те, за що ми так довго боролись, вперто не відповідає дійсності, треба погляди міняти. Це — ознака людини мислячої.

Розмову вів спеціальний кореспондент «Голосу України» Костянтин ПАРИШКУРА.
Фото Віталія ЛЕЩИНСЬКОГО.

ЗАХІДНІ ДЕРЖАВИ, СКІЛЬКИ Б КРЕДИТІВ НАМ НЕ НАДАВАЛИ, НЕ ДОПОМОЖУТЬ: НАША СИСТЕМА ТАК ВЛАШТОВАНА, ЩО ЦЕ БУДЕ ЛИШЕ СТИМУЛЮВАТИ УТРИМАНСТВО. У НАШІЙ КРАЇНІ ДЕРЖАВА І ВИРОБНИК-МОНОПОЛІСТ, І, ПО СУТІ, ПОКУПЕЦЬ-МОНОПОЛІСТ, А МИ — ГВИНТИКИ ВИРОБНИЧО-РОЗПОДІЛЬЧОГО МЕХАНІЗМУ. МИРНА КАПІТАЛІСТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ — ЄДИНИЙ РОЗУМНИЙ ВИХІД. ІНАКШЕ — СПІЛЬНИЙ, ПЛІЧ-О-ПЛІЧ, ПОХІД ДО ЗАГИБЕЛІ.

Костянтин ПАРИШКУРА

Спецкор газети, тел. 446-61-13. Народився в рік Вола (1961). Ім'я (грецьк. «Постійний») отримав випадково. Вчився в музучилищі, КДУ. Служив. Викладав у музшколі, був паркетником, вантажником, клерком, газетярем «Молодої гвардії». Часом епікуреєць, часом стоїк. Знає, що нічого не знає.

—Соціолог аналізує—

Не знаю, але вважаю, що...

НАБЛИЖАЄТЬСЯ ДЕНЬ РЕФЕРЕНДУМУ ПРО ДОЛЮ СОЮЗУ РСР

Уперше в нашій історії доленосне для країни питання буде вирішувати сам народ. А які ж думки? З'ясувати це намагалась Група соціологічних досліджень Верховної Ради УРСР, здійснюючи в січні цього року опитування щодо ставлення населення республіки до проекту Союзного договору, запропонованого Президентом СРСР, та питання про долю Союзу, яке винесено на референдум.

Як з'ясувалось, знайомі з проектом Союзного договору, запропонованим Президентом СРСР, хіба що чверть опитаних...

Перше, що цікавило, це обізнаність загалу з президентським проектом. Як виявилось, добре знає його зміст хіба що кожний четвертий, решта ж у кращому разі щось чули про нього (71%) або й зовсім не знайомі з цим документом. Тож не дивно, що більшість опитаних не визначили своїх позицій щодо запитання референдуму. Ось як розподіляються наміри респондентів щодо голосування з урахуванням ступеня обізнаності з пропонованим запитанням:

Голосуватимуть	Обізнані, %	Необізнані, %	Щось чули
Неодмінно за Союз	40,9	16,8	27,4
Ймовірно «за»	22,7	15,9	22,4
Вагаються	17,2	60,8	39,5
Ймовірно «проти»	6,9	5,6	6,1
«Проти»	13,3	6,9	4,8

Ставлення громадян до запропонованого проекту Союзного договору в різних регіонах республіки помітно коливається. Так, якщо в Кримському, Східному, Південному, Північному, Центральному, Північно-Східному і Північно-Західному регіонах схвалюють його зміст від 24 до 40% і не схвалюють від 10 до 20%, то в Південно-Західному відповідно 13,3% і 26,7%, а в Західному — 4,3% і 46,2%. У Києві 32,9% «за» і 23,1% «проти». Кількість тих, що вагалися з відповіддю, скрізь становить 50—60%.

Майже половина (44,5%) опитаних вважають, що договір можна підписати за умови, якщо його положення не суперечитимуть Декларації про державний суверенітет України, іншим законам УРСР. Вимагають попередньої стабілізації економічної і політичної ситуації в республіці — 31,5%.

Наполягають, щоб це вирішувалось народом України шляхом референдуму, 27,2%. Обумовлюють таку можливість створенням організаційно-правового механізму контролю за діяльністю союзних органів з боку республіки 18,4%, а прийняттям нової Конституції УРСР — 17,4%. (Сума відсотків перевищує 100, оскільки вибір однієї позиції не виключає вибір іншої). А от кожні одинадцять зі ста опитаних переконані, що цього не слід робити ні за яких умов.

Майже три чверті громадян виступають за те, щоб зміст Договору визначався самими республіками. Половина вважає за необхідне створювати Союз шляхом укладання договору республік між собою, щоб вони самі вирішували, яким має бути центр і які повноваження йому надати: 21,6% вважають доцільним укладення договору про співдружність між республіками без утворення центру; 23,9% думають, що республіки повинні підписати договір з центром, делегуючи йому певні повноваження; 4,6% міркують ще інакше.

Думки опитаних щодо питання про розподіл повноважень між Союзом і республіками розподілилися таким чином:

Повноваження	Передати Союзу, %	Здійснювати республікам самостійно, %	Здійснювати спільно, %	Важко відповісти, %
Розробка та здійснення зовнішньої політики	28,4	20,4	39,2	11,9
Здійснення зовнішньоекономічних зв'язків	16,0	37,7	35,9	10,4
Митна політика	26,5	29,2	28,5	15,8
Визначення структури народного господарства республіки і методів господарювання, пріоритетних напрямів господарської діяльності	4,0	66,6	16,1	13,3
Управління бюджетно-фінансовою і грошово-кредитною системою	9,4	54,2	23,0	13,4
Управління зв'язку	22,8	24,5	39,3	13,4
Управління залізничним, морським, повітряним транспортом	31,6	17,9	40,2	10,3
Освоєння космосу	44,6	5,0	39,5	10,9
Охорона навколишнього середовища	11,9	24,2	56,1	7,8
Атомна енергетика	19,0	29,4	38,6	13,0
Стратегічна оборона	40,6	10,4	36,3	12,7
Охорона кордонів, державна безпека	35,9	17,9	36,1	10,1
Соціальна політика з питань праці, соціального забезпечення, охорони здоров'я	6,4	54,8	28,9	9,9
Управління культурою	6,4	59,2	25,9	8,4
Проведення фундаментальних досліджень	14,8	21,8	50,4	13,0
Боротьба зі злочинністю	9,9	23,9	55,5	10,7
Забезпечення прав людини	10,9	34,3	40,6	14,2

Згідно з результатами опитування наміри населення різних регіонів щодо голосування є такими:

Регіони	«за», %	«проти», %	Ще не визначились або не відповіли
Київ	35,2	4,5	59,3
Північний	25,7	2,0	62,3
Центральний	29,0	1,0	70,0
Північно-Західний	23,2	9,6	67,4
Північно-Східний	42,1	1,3	56,6
Південний	49,9	2,8	56,2
Західний	00,0	29,1	70,9
Східний	32,8	4,3	62,9
Південно-Західний	29,2	14,0	56,8
Кримський	35,7	3,6	60,7
Всього	29,7	6,5	63,8

Аналізуючи ці дані, маємо всі підстави припустити, що сьогодні громадська думка щодо референдуму і долі СРСР визначається переважно емоціями, а не стійкими переконаннями і знаннями, тобто це скоріше суспільні настрої, аніж думка як така. Вкупі з тим, що стільки опитаних досі не визначили свого ставлення до даної проблеми, названа обставина приводить до висновку про ймовірну залежність результатів референдуму в республіці від дії ситуативних факторів, які буквально останньої миті можуть вплинути на позиції великої маси людей. Можна передбачити також, що вона, з урахуванням нестійкості соціально-економічної, національно-культурної та політичної обстановки в різних регіонах республіки, може значно коливатися в більшості з них.

За цих умов будь-яка чергова непродумана соціально-економічна чи політична акція центру здатна різко хитнути шальки терезів громадського вибору в непередбачуваний бік. Значною мірою остаточне вирішення народу залежатиме і від дій республіканських державних установ та громадських організацій і об'єднань, від зусиль засобів масової інформації щодо роз'яснення суті вирішуваної проблеми. Однак часу залишилось обмаль і навряд чи вдасться за такий короткий термін досягти в цьому напрямі хоч якихось значних результатів. Як наслідок — більшість з тих, хто прийде на референдум вирішувати долю Союзу і республіки (а дуже багато можуть і не прийти), здійснюватимуть своє волевиявлення, керуючись неусвідомлюваними мотивами.

Володимир ОССОВСЬКИЙ,
доктор філософських наук, професор, керівник Групи соціологічних досліджень Верховної Ради УРСР.

Мал. Вадима ВАСЮШКІНА.

КОРОТКО З ЛИСТІВ

...Вважаю, що потрібні диспути, дискусії з таких важливих питань, як питання про власність, про міжнаціональні стосунки, про майбутнє України, про шляхи вирішення продовольчої уже не програми, а проблеми.

А. БОРИС.
Нововолинськ Волинської області.

...Я вже 8 років на пенсії, а ні сном, ні духом не відаю, де в столиці знаходяться і чим займаються різні ветеранські ради. Учасникам війни хоч якісь пайки дають, а дорешти нікому нема ніякого діла. Вважається, що ми й так сидимо на шиї у держави. А чи не вона сиділа і сидить на наших горбах: голодомор, 37-й, 41—45-і, повоєнні роки... Все життя обман і сподівання на краще. А краще — крематорій, та й той — кому на державний кошт, а кому — за власні гроші, заарештовані Указом.

Е. ЛИТВИНЕЦЬ.
Київ.

...Живемо ми зараз у дуже складний час, коли доводиться переосмислювати сьогодені і минулі події, бути дуже поміркованим у своїх вчинках. Я проти того, щоб Україну ділили на шматки (Крим не маю на увазі). Я — за її духовне і національне відродження, щоб український народ знав свою трагічну і героїчну історію, шанував рідну мову. Але для цього потрібний «непаперовий» суверенітет. Я — за співдружність суверенних держав на основі колишнього СРСР, за співдружність з іншими народами Землі, щоб не було розподілу: то — чужі, а це — наші.

В. КОНДРАЦЬКИЙ.
Запоріжжя.

Наш прес-клуб

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

«Тверда позиція, яку зайняв Радянський Союз у зв'язку з конфліктом у Перcидській затоці, поки утримує США від більш гострої реакції на події у Прибалтиці. У Вашінгтоні розуміють, що без участі Москви американцям не вдалося б створити коаліцію, яка зараз веде боротьбу з Іраком. Однак якщо Президент Горбачов не буде додержуватись власного демократичного курсу, то після закінчення війни проти Саддама Хусейна між СРСР і США може знову наступити «зима».

«Нойє оснабрюккер цайтунг» (ФРН).

* * *

«Надії на референдум в СРСР і вирішення таким чином національного питання зводяться нанівець у зв'язку з кризою довіри, а радянське керівництво не має ефективних засобів, щоб протистояти цій кризі. Тому майже немає сумнівів у тому, що СРСР не буде збережений у доперебудовній формі і в майбутньому навряд чи вдасться уникнути епохальних змін всесвітнього значення».

«Хіндустан таймс» (Індія).

* * *

«Парламент Росії проголосував за проведення наступного місяця референдуму щодо питання про виборну президентську владу в Росії. Цей крок може ще більше підірвати становище Горбачова. Якщо Єльцина оберуть президентом в результаті загального голосування, то він отримає винятково потужну політичну базу для протистояння центру. Згідно з опитуваннями громадської думки, Єльцин є одним з найпопулярніших діячів країни. Однак багато аналітиків вважають, що його популярність може драматично впасти протягом року, якщо він не зможе зупинити стрімке зниження рівня життя простих росіян».

«Вашінгтон пост» (США).

* * *

«Організація Варшавського Договору виконувала роль жандарма в соціалістичному таборі, топила в крові першу-ліпшу спробу заперечити комуністичну систему. Дивує, однак, спроба протягти ідею, згідно з якою анахронізмом є існування тільки Варшавського Договору, а не військових пактів взагалі. Румунія ж виступає за створення такої системи безпеки, котра б виключала як існування блоків, так і політику сили».

«Адеверул» (Румунія).

БІЛЬШІСТЬ ВИПРАВДОВУЄ ВІЙНУ

— Я знаю, що це може видатися тобі смішним, але коли почалися воєнні дії в Перcидській затоці, я нічого не змогла з собою зробити: поїхала вранці до магазину і накупила велику кількість консервів і круп — хай будуть про всяк випадок, — розповідала мені знайома журналістка, яка проживає на Алясці.

Її можна зрозуміти: вона, будучи дитиною, застала раціонування другої світової війни. Щоправда, для молодшого покоління американців, яке звикло до достатку і різноманітності продовольчих товарів в країні, поняття «війна» і «голод» не перетинаються.

Але ті, хто переселився до США недавно, випробувавши на собі всі лихі часи воєнних років, діяли так, як навчило їх те, інше життя. Емігранти з Китаю і Південно-Східної Азії, які проживають у районі Сан-Франціської затоки, як тільки були передані перші повідомлення про початок війни з Іраком, кинулись купувати 50-фунтові мішки з рисом в такій кількості, що власники магазинів не встигали доставляти їх у свої торговельні заклади. Покупці похилого віку, не маючи сил нести додому 50-фунтові мішки, купували 25-фунтові, щоб потім ще і ще раз прийти за життєво важливим для них продуктом.

Однак у більшості продовольчих магазинів Каліфорнії, як, втім, і у всій Америці, продаж йшов звично: ніхто не робив запасів, не купував у великій кількості сірники чи сіль.

Більше того, хоча американці уважно стежать за розвитком подій у зоні Перcидської затоки і багато часу приділяють їх обговоренню, не можна сказати, що нова війна, яка вибухнула на Близькому Сході, уже стала для них основним «головним болем». Проведене недавно газетою «Сан-Франціско кронікл» опитування засвідчило, що головними своїми проблемами місцеві жителі вважають зрослі «пробки» на дорогах і вживання наркотиків. Хоча, безперечно, і війна, в якій опинилось чимало людей із Сан-Франціско та інших каліфорнійських міст, також стала помітною реальністю — пов'язані з нею проблеми вийшли на третє місце, залишивши позаду стурбованість населення з приводу швидкого скорочення водних запасів через п'ятирічну засуху.

Два розташовані в окрузі воєнні госпіталі, які вже відправили третину своїх працівників до Саудівської Аравії, готові прийняти в себе перших тяжкопоранених. Донорів закликають готуватися до здачі крові. З'явились повідомлення про першого місцевого жителя, який загинув у Саудівській Аравії, — ним виявився 32-річний сержант морської піхоти Майкл Коннер. Він не встиг взяти участь у боях: смерть настала, коли бронетранспортер, в якому був Коннер, зіткнувся в пустелі з іншою американською машиною. У каліфорнійському місті Фрімонті залишились вдова Коннера і двоє дітей.

Поки що втрати не розхолоджують рішимості більшості американців підтримувати свій уряд і війська вести цю справедливу, з їх точки зору, війну. Численні антивоєнні демонстрації, які недавно пройшли в Сан-Франціско, засвідчили тільки те, що більшість населення їх не схвалює. У них брали участь лише сім процентів населення. Більше того, обурена тим, що засоби масової інформації «надто багато» уваги приділяють противникам нинішньої війни, звичайно «мовчазна більшість» вирішила висловити свою думку власними демонстраціями і мітингами.

Проведені недавно опитування громадської думки засвідчили, що серед населення, яке проживає навколо Сан-Франціської затоки і завжди вважалося оплотом лібералізму у США, 75 чоловік із 100 підтримують нинішні дії США щодо Іраку і лише 20 виступають проти. Навіть активісти антивоєнного руху 60-х років визнають, що їм важко порівнювати втягнення американських збройних сил у В'єтнамі та Іраку. «Емоційно ми з антивоєнними демонстрантами, але при серйозному розмірковуванні нам здається, що в цьому разі вони не мають рації. Конфлікт у Перcидській затоці не може бути висловлений спрощеними лозунгами, типу «Мир будь-якою ціною!», — пише в газеті «Сан-Франціско ікземінер» представник покоління, для кого «В'єтнам був центральною подією».

Протистояння противників і прихильників війни часом набуває тут драматичних форм. Так, антивоєнно настроєні члени міськради 13-тисячного каліфорнійського містечка Арката прийняли рішення, згідно з яким місто стає пристанищем усіх тих, хто не хоче відправлятися воювати у район Перcидської затоки. Жителі, які не поділяють такого підходу, не гаючи часу зібрали 7 тисяч підписів під петицією, що вимагає негайної відміни цього рішення. «У місті, де під час останніх виборів у листопаді минулого року до виборчих урн прийшли всього 2500 чоловік, населення чітко дало зрозуміти міськраді, що, якщо вона буде продовжувати наполягати на своєму рішенні, це буде рівноцінно політичному самовбивству», — не без єхидної іронії писала з цього приводу місцева преса. Безперечно, рішення міськради було негайно відмінено.

Не справджуються пророкування і деяких оглядачів, що масова підтримка населенням країни участі США у нинішніх близькосхідних воєнних діях швидко щезне, якщо конфлікт затягнеться. Більшість недавно опитаних американців думає, що війна з Іраком триватиме не менш як півроку, а то й рік.

І щоб підтримати високий бойовий дух «своїх хлопців» в Саудівській Аравії, багато жителів Каліфорнії, як і всієї Америки, збирають для них посилки і пишуть листи, висловлюючи надію, що солдати повернуться додому не тільки з перемогою, але й цілими і здоровими.

Євген ПОЗДНЯКОВ.

Сан-Франціско.

«Гаряча» лінія

НАСТУП ОСЬ-ОСЬ РОЗПОЧНЕТЬСЯ

Поки СРСР очікує відповіді С. Хусейна на свої пропозиції стосовно припинення бойових дій, яку має привезти до Москви міністр закордонних справ Іраку Т. Азіз, США ще раз заявили, що єдиний шлях уникнення сухопутного наступу — негайне й безумовне виведення іракських військ з Кувейту. Президент США Д. Буш зазначив, що радянський план мирного вирішення конфлікту значно відстає від того, що потрібно для припинення війни. Голова американської адміністрації відмовився розголосити ці пропозиції зазначивши, що М. Горбачов просив тримати їх у таємниці.

А поки що активна підготовка союзницьких військ до наступу на суходолі триває. Авіація коаліції продовжує бомбардувати іракські позиції. Знищено велику кількість танків, артилерійських установок. Представник американського командування також повідомив, що під час нападу на комплекс з 15 іракських бункерів 500 військовослужбовців здалися в полон союзницьким військам.

Командуючий силами коаліції в регіоні Перcидської затоки генерал Н. Шварцкопф заявив, що воєнна машина Іраку, «може стояти на межі розвалу». А от представник Пентагону генерал-лейтенант Т. Кейлі на брифінгу сказав, що іракська армія і надалі залишається дисциплінованою воєнною силою. Однак він підкреслив, що в разі сухопутного наступу військова кампанія не буде затяжною, хоч певні людські втрати неминучі.

Згідно з британськими військовими джерелами, Ірак всерйоз готується до застосування хімічної зброї проти союзницьких сил.

Тим часом у США надруковано план про скорочення використання близькосхідної нафти та активізацію внутрішніх енергетичних ресурсів країни. Він передбачає розвиток нафтових і газових родовищ в Америці, в тому числі в арктичних заповідниках Аляски, а також зменшення обмежень на будівництво АЕС. План відображає один з напрямів формування майбутньої повоєнної стратегії США в регіоні Перcидської затоки.

Перcидська затока. Бойові дії тривають.

Фото зроблено з екрана телевізора.

СКАЖЕМО «АМІНЬ»?

Я не знаю авторів цих фотографій. Не знаю я й про подальшу долю зображених на них людей.

Та я, слово честі, не про це.

Я — про спільне, що їх об'єднує. Про зраду.

І фото, і персонажів на них — забули. А забуття — це і є зрада найвищого ґатунку. Пам'ятаєте лермонтовське: «...и кто-то камень положил в его протянутую руку».

Зрадили, й не один раз, і того козака, спершу відмовившись від його слави, волі, звитяги, мови, культури, потім — поставивши на постамент історії, а в кінці — скинувши, як непотріб, у траву. Вдивіться у зруйновані безжалісним часом очниці, уявіть, як спадає вранішня роса на кам'яний смушок, на вуса. То не просто атмосферні утворення. То — сльози України. За минулим. Та й за сьогоденням своїх дітей...

Мені довелося побувати й у кількох будинках-інтернатах для людей похилого віку. Справді — чисто, затишно. Але знаєте, що мене вразило найбільше! Поруч зі сходинками — похилий спуск: багато хто самотужки зійти і зайти вже не може, їх возять. А в одному такому «богоугодному» закладі під Києвом поміж світлими корпусами, розташувався морг. Я так не хотів бачити в ньому символ...

Був я свідком і візитів родичів до «пацієнтів». Старенькі раділи, звичайно, але якими ж чужерідними й посторонніми здалися мені ці дорослі «дяді» й «тьоті», чиїм батькам не знайшлося місця у рідній оселі, яку ніякий чужий догляд замінити не здатний. Вносили вони, звичайно, і свіжий струмінь в одноманітне «інтернатське» життя, однак я жахнувся від думки: чи не є ці «візити» саме тим протягом, що може остаточно загасити нетривкий вогник старечого життя. Бо хіба відвідини їм потрібні!! Життя підтримує тільки життя. Повноцінне, з маленькими й великими турботами, лементом онуків...

Милосердя милосердям, але краще б не було його до дітей при живих батьках і до батьків при живих дітях. Як і не було ні таких дітей, ні таких батьків... Таке милосердя, як чистенький пластир на виразках, що роз'їдають наше суспільство, нас з вами...

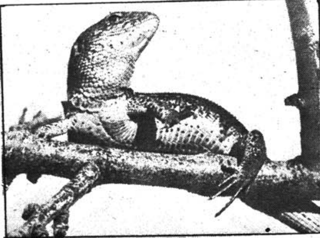
Життя сьогодні зацьковує, і хто з нас у підземних переходах, проходячи мимо списаних у «тираж» будівників комунізму, змушених просити копійчину в перехожих, не думав зловтішно про себе: так, мовляв, вам і треба, треба було знати, що будувати. Та хіба про це мова!! Не суди і не судимим будеш, і, мабуть, всім треба згадати у гордині своїй, що в життя ми входимо на плечах старших поколінь, і турбота не тільки їм потрібна, а й нам з вами. Бо нам жити, а молодість, краса, здоров'я, на жаль, не вічні. Ми йдемо у вічність одним шляхом, і кожному по трудах його воздасться...

Невже нам нічого, окрім миски з казенним харчем, подати в руку отому старенькому з орденом!..

Священик у цьому місці сказав би «амінь». І мені чомусь хочеться...

Володимир СКАЧКО.

ПРИБУТКИ ЗАПОВІДНИКІВ

Чи можливі вони в нових умовах власності на землю?

В усьому світі існують мережі національних парків, яким держави приділяють чимало уваги і від їх діяльності отримують прибутки. Ми ж навряд чи забезпечимо розвиток національних парків. Наші природо-заповідні території дуже мало захищені юридично. Лише розробляється проект Закону УРСР про особливо охоронювані природні території та й проект Закону УРСР про охорону природи у стадії обговорення.

Перш ніж почати розмову про заповідники, нагадаємо, що «заповідник» походить від поняття «заповідь», «заказник» — від слова «заказати», тобто заборонити. Так здавна народ позначив території, які ми називаємо природо-заповідними. Це ті землі, які мають бути недоторканими, збереженими для нащадків. І кожна цивілізована держава вважає їх своїм національним надбанням.

В умовах інтенсивного ведення народного господарства заповідні території мають велике природоохоронне значення. Вони створюють той «екологічний каркас» в організмі природи, який дозволяє підтримувати її нормальне життя. Там, де немає цього, природа не може вже витримати антропогенне навантаження і починається її деградація.

На Україні проблема формування і розширення заповідної території дуже гостра. Великою мірою це зумовлено величезним техногенним навантаженням на республіку.

За таких умов особливо важливо не тільки зберегти вцілілі еталонні ділянки, а й організувати на них моніторинг — постійне спостереження за станом екологічних систем. Це потрібно для прогнозування можливих негативних змін у результаті діяльності людини. І, нарешті, забезпечити охорону і відтворення генофонду рослинного і тваринного світу. Особливо це стосується видів тварин і рослин, які занесені до Червоної книги Української РСР.

На перший погляд, у республіці створена досить розгалужена мережа природо-заповідних територій. Їх кількість перевищує 5470, а площа складає 1 млн. 257 гектарів. Сюди входять чотирнадцять державних заповідників, 3 природні національні парки, 227 заказників і 123 пам'ятники природи, 83 парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва республіканського значення. Решта — об'єкти місцевого значення.

За останнє десятиріччя площу заповідних об'єктів вдалося збільшити майже вдвічі. Створено два нових заповідники — «Медоборський» в Тернопільській області та «Дніпровсько-Орельський» на Дніпропетровщині. Розширено території Карпатського та Українського степового заповідників. У Закарпатті створено Синевірський природний національний парк.

В окремих областях України (Тернопільській, Закарпатській, Херсонській, Рівненській, Івано-Франківській, Кримській) «заповідність» перевищує п'ять відсотків.

Проте у більшості європейських країн території із заповідним режимом займають від 4 до 10 відсотків їх загальної площі. У нас — 2,1. Площа ж державних заповідників і національних парків становить лише 290 тисяч гектарів. Це лише півідсотка від території України. Причин таких повільних темпів створення нових заповідників і національних парків багато. Діюча система погоджень про відведення земель із господарськими і плановими органами на районному, обласному, республіканському і союзному рівні, звичайно ж, захищала відомчі і господарські інтереси.

Заповідники і національні парки не стали «престижними» об'єктами в керівників району і області, як, скажімо, будівництво на їх території найбільшого в Європі тваринницького комплексу або хімічного велетня. На вилучення земель під заповідні об'єкти дивилися через призму економічної сьогоденної вигоди, яка нібито втрачалася для народу при вилученні з обігу земель для організації заповідників. Відведення земель для заповідників становить близько 20 тисяч гектарів. Це майже в п'ять разів менше, скажімо, від виділених площ під колективне садівництво.

На Україні немає ні наукового, ні організаційного центру по управлінню заповідниками.

Верховна Рада України своєю постановою від 17 лютого 1990 року «Про екологічну обстановку в республіці та заходи по її докорінному поліпшенню» зобов'язала до початку 1991 року вирішити питання про удосконалення управління державними заповідниками, передавши їх у підпорядкування Держкомприроді республіки.

Утримання заповідників здійснюється за рахунок державного бюджету. Здавалося б, великих проблем тут не повинно бути. Проте з постановою парламенту не погодилися чотири з сімнадцяти міністерств і відомств, які мали погодити проект уряду з даного питання. Це Мінвуз УРСР, Академія наук республіки (хоча більшість провідних учених по заповідній справі однозначно висловилась за передачу), Кримський та Черкаський облвиконкоми. Таким чином, підготовлений проект постанови Уряду з цього питання знову потрапив у тенета системи погоджень з міністерствами і відомствами. Чи виплутається?

Особливої уваги потребують природні національні парки. Їх поки що три. Вони підпорядковані обласним відомствам, діяльність їх у республіці не координується. Десятки років лежать на полицях проекти національних парків «Черкаський бір» у Черкаській, «Гомольшанський» у Харківській та інші.

В усьому світі існують мережі національних парків, яким держави приділяють чимало уваги і від їх діяльності отримують прибутки. Ми ж навряд чи забезпечимо розвиток національних парків. Наші природо-заповідні території дуже мало захищені юридично. Лише розробляється проект Закону УРСР про особливо охоронювані природні території та й проект Закону УРСР про охорону природи у стадії обговорення.

Все частіше погляди природоохоронців з надією звертаються до парламенту республіки, який покликаний змінити ситуацію у багатьох аспектах нашого життя, і в екологічному також. Адже одне з головних питань розвитку заповідної справи сьогодні — законодавче вирішення питань дальшого розвитку природо-заповідних територій. І це треба враховувати під час обговорення та прийняття всіх законодавчих актів, навіть тих, які прямо не стосуються екології.

Наприклад. Закон про власність. Якщо дрежавні заповідники і національні парки будуть власністю місцевих Рад, а не республіканською, то без надійного правового захисту вони можуть використовуватися на розсу[illegible] місцевої влади.

Або взяти земельну реформу. Зараз проводиться інвентаризація земель, які нераціонально використовуються, щоб потім їх передати в оренду, під колективне городництво. І від того, як зрозуміють місцеві Ради поняття «нераціонально використовувані землі», багато в чому залежатиме майбутнє заповідних територій. Держкомекологія УРСР разом із вченими-природознавцями республіки розробила (за погодженням з облвиконкомами) перспективну мережу розвитку заповідних об'єктів до 2005 року. Зокрема, передбачено організувати шість нових заповідників, вісім природних національних парків на площі близько 380 тис. г[illegible] та більше ста державних за[illegible]казників республіканського значення. Тільки за рахунок цього планується довести заповідну площу до двох мільйонів гектарів (3 відсотки від території республіки). Але ж це лише півсправи. Проблему збереження і ефективного функціонування заповідників треба вирішувати в комплексі інших природоохоронних заходів. Бо якщо існуючі заповідні об'єкти хоч якось юридично захищені, то майбутнє перспективної мережі сьогодні залежить від екологічних підходів місцевих Рад при проведенні земельної реформи. Не можна допустити, щоб екскаваторами, земснарядами тощо нищились останні унікальні природні куточки. Інакше — що ж ми залишимо нашим нащадкам?

Віра ДАВИДОК,
заступник начальника Управління державних заповідників та інших охоронюваних територій Держкомекології УРСР.

Тетяна АНДРІЄНКО,
старший науковий співробітник Інституту ботаніки ім. М. Холодного АН УРСР, кандидат біологічних наук.

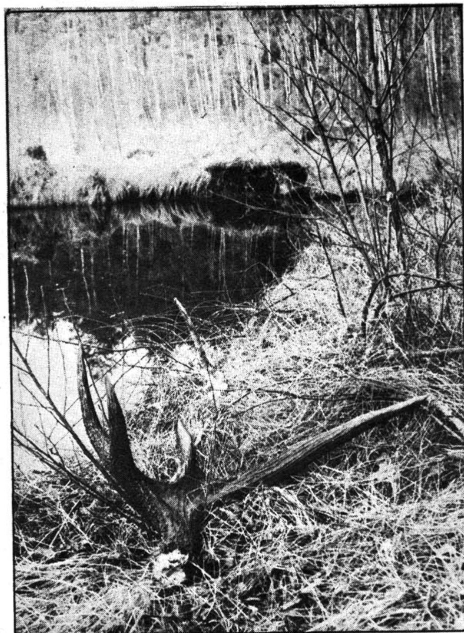

Фото Андрія **КОТЛЯРЧУКА.**

ПОВЕРНУТИ НАРОДОВІ

ПАМ'ЯТЬ І ГІДНІСТЬ

Півтора року тому Рада Міністрів Української РСР ухвалила постанову про поділ видавничого об'єднання «Вища школа» на чотири самостійні республіканські видавництва: «Вища школа» і видавництва при Київському, Львівському та Харківському університетах. Певна річ, виникла потреба у власних назвах цих видавництв. Так з'явився у Львові «Світ», який дістав статус самостійного республіканського видавництва.

Які вони — перші кроки самостійної роботи? На це та інші запитання нашого кореспондента відповідає директор видавництва І. Мельник.

— І все ж таки, Ігоре Андрійовичу, чому саме «Світ»?

— Ми зупинилися на цій назві, бо вона, на нашу думку, відповідає основним завданням і профілю видавництва, була схвалена науковою громадськістю нашого регіону. Слово «Світ» має кілька значень. Однак насамперед воно означає «світло», «світанок», є коренем слова «освіта». Важливо і те, що в нашому краї слово «світ» наповнилося глибоким соціально-філософським змістом, є символом боротьби за все чисте, передове у суспільстві. З історії відомо, що у Львові в 1881—1882 роках виходив щомісячний літературно-науковий і політичний журнал «Світ», який редагував Іван Франко. Ця назва символізує і розвиток видавничих традицій Великого Каменяра.

— Чи змінився профіль вашого видавництва?

— Ні. Ми й надалі випускатимемо наукову, навчальну, науково-популярну і довідкову літературу. Особливу увагу приділяємо випуску підручників і посібників, насамперед українською мовою. Вважаємо це своїм першочерговим завданням, бо, як кажуть, оглядатись на сусіда у цій ситуації не личить.

Вийшли друком «Географія України», «Політична економія», «Основи культури мовлення», «Англо-український-російський словник з інформатики», «Елементи інформатики». Підготували також і підписали торік до друку такі книги, як «Українська мова для початківців» і «Російсько-український розмовник». Однак через брак паперу вони ще не вийшли. Сподіваємося, що ці видання побачать світ найближчим часом.

Потік замовлень на випуск книг великий, адже за видавництвом закріплено 25 вузів західного регіону республіки, серед яких три університети та один з найбільших у республіці Львівський політехнічний інститут.

— Переглянувши книги, що вийшли останнім часом, і плани на найближчі роки, можна стверджувати: видавництво повертає українському народові незаслужено забуті імена його великих синів, про подвижницьку працю яких ще донедавна ми мали фрагментарні уявлення або взагалі нічого не знали. Зрештою, «Світ» допомагає краянам, усім українцям глибше пізнати свою історію.

— З участю науковців ми обговорили комплекс питань, пов'язаних з конкретною роботою щодо вивчення і підготовки до видання творів, які становлять величезну пізнавальну цінність. Адже, що й казати, небагато ще людей ознайомлені з працями академіків Дмитра Яворницького, Кирила Студинського, Михайла Возняка, Івана Крип'якевича, Василя Шурата, професорів Івана Свєнціцького, Михайла Рудницького, котрі є світочами української науки, а їхня багатюща спадщина — золотий фонд української нації. Вони виходять друком у республіканських серіях «Пам'ятки історичної думки України» та «Літературні пам'ятки України».

Гадаю, читачів зацікавить серія «Подвижники української науки». У науково-популярній формі розповідатимемо про життєвий шлях та наукову діяльність відомих учених, вихідців із західноукраїнських земель.

— Цікаво довідатися, що вже вдалося зробити колективові «Світу»?

— Скажу без перебільшення, важливою подією і для нас, і для людей, котрі цікавляться історією та культурою українського народу, став вихід торік першого тому «Історії запорізьких козаків» Дмитра Яворницького. Адже книга ця вперше опублікована українською мовою, переклад з російської зробив львівський науковець Іван Сварник. Принагідно хочеться щиро подякувати Олені Апанович, відомому подвижнику української культури, людині, яка все своє життя присвятила вивченню наукової спадщини Дмитра Яворницького, за ту велику допомогу, подану видавництву під час підготовки рукопису до видання. Разом із Л. Сухих вона прорецензувала переклад книги, провела копітку дослідницьку роботу щодо добору ілюстрацій для її художнього оформлення, яке мистецьки виконав В. Дозорець. Книга користується великою популярністю і вже, фактично, стала бібліографічною рідкістю, хоча й вийшла немалим тиражем — сімдесят тисяч примірників.

— Але з тих пір уже минув рік, а передплатники досі не одержали другого тому.

— Справді, випуск його затримався, хоча другий том давно підписаний до друку. Причина традиційна — на фабриці «Атлас» немає паперу, хоча фондами на цю книгу видавництво забезпечене повністю. Підводять постачальники паперу.

Незабаром здамо до складання й третій том книги.

Справжнім відкриттям стало ім'я Івана Крип'якевича. Його «Історію України», як не прикро, досі на Україні не публікували. Тож минуло більш, ніж півстоліття з часу її написання, доки український читач уперше перегорнув торік сторінки цієї книги, виданої нашим видавництвом. До речі, уперше без купюр видрукувана ще одна відома робота цього ж автора — «Богдан Хмельницький».

З маркою видавництва «Світ» вийшли також торік новели та оповідання Богдана Лепкого. Зазначу, що це перша прозова книга великого українського письменника, опублікована в нашій республіці.

Мабуть, немає більшої радості, ніж повертати народові втрачені на крутих дорогах історії скарби. Саме такими є пісні українських січових стрільців. У невеликій за обсягом книжці «Ой у лузі червона калина» не лише зібрані докупи ці розгублені перли, а й вміщені вступне слово відомого письменника Романа Іваничука про феномен стрілецької пісні, стаття історика Богдана Якимовича про борців за незалежність України. Приваблює також художнє оформлення збірки, виконане Олегом Козаком.

— Безперечно, всі ці книги знайдуть свого вдячного читача, але паперовий дефіцит, бачу, не обминув і ваш колектив.

— На жаль, так. Отже, змушені були переглянути план випуску літератури на нинішній рік. Тому чимало книг, які не ввійшли в державне замовлення і не забезпечуються відповідними поставками паперу, не побачать світ. Правда, ми не сидимо склавши руки. Використовуємо найменшу можливість самостійно придбати папір, у тому числі і за комерційними цінами.

Гострою проблемою для нас залишається розміщення замовлень на поліграфічних підприємствах. Як це не парадоксально, але факт: Львів, який з давніх-давен вважався великим центром поліграфії, містом, де бурхливо розвивалася видавнича справа, у наш час, на жаль, поступово втрачає ці позиції. І значною мірою через недостатню увагу до розвитку матеріально-технічної бази книжкових поліграфічних підприємств. За прикладом, як кажуть, далеко ходити не треба. Обласна книжкова друкарня, де щороку друкується майже 85 відсотків назв нашої продукції, знаходиться в непристосованому приміщенні, працює на примітивному устаткуванні.

— Але ж у Львові є книжкова фабрика «Атлас», про яку ви вже згадували, продукція її відома далеко за межами республіки. Чом би не скористатися таким вигідним сусідством?

— З «Атласом» ми співпрацюємо. Але частка наших робіт у загальному обсязі роботи фабрики порівняно невелика. Малотиражні видання, як відомо, не вигідні поліграфістам.

Гірко і боляче стає за наукову літературу. Наприклад, якщо раніше випуск монографії обсягом 10 обліково-видавничих аркушів обходився видавництву в 5 тисяч карбованців, то зараз — 15 тисяч карбованців. Не важко підрахувати, якою буде номінальна вартість одного примірника монографії. Але ж хто зможе купувати такі книги? Очевидно, тут потрібна дотація держави або вузу, в якому трудиться автор, чи спонсора.

Не дбати про майбутнє наукової літератури, значить не дбати про майбутнє нації. Адже кожна розумна книжка — то цеглина у фундаменті демократичної і правової держави, яку прагнемо збудувати.

— Ігоре Андрійовичу, а чи не думаєте над тим, щоб створити власну поліграфічну базу? Тоді, мабуть, було б легше вирішувати ці проблеми.

— Звичайно ж, думаємо. Але зробити це непросто. Хто бував у нас, знає, в яких умовах працює видавництво. Орендуємо дев'ять кімнат у Львівському університеті. На кожного працівника припадає менше трьох квадратних метрів площі. А це вдвічі менше від норми. У кімнатах працюють по 8—10 редакторів. Про власну бібліотеку годі й думати, як і про приміщення для зборів колективу чи засідань редакційно-видавничої ради. Немає кімнати для роботи з авторами. Немає елементарних побутових умов.

І все ж таки, що можемо — те робимо. Адже своєчасний випуск книги немислимий нині без власної поліграфічної бази. Придбали недавно комп'ютер і лазерний принтер для оптимізації редакційно-видавничого процесу. Та поки що не можемо цю техніку ефективно використовувати — не маємо відповідного приміщення. Сподіваємося на допомогу й розуміння нового керівництва Львівського університету, тим паче, що після здачі в експлуатацію книгосховища така можливість може з'явитися.

— Та попри всі ці труднощі «Світ» має своє обличчя. Знаю, що львів'яни неодноразово брали участь у конкурсах «Мистецтво книги», а їхні кращі видання відзначені престижними дипломами.

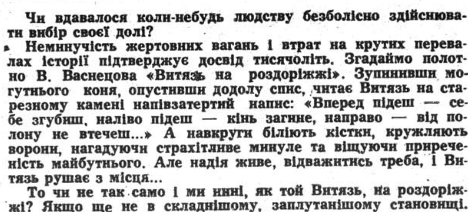
— Книга, яку бере до рук читач, народжується не один день. І якщо її творять люди не байдужі, то вона не буде сірою, буденною. Власне, завдяки таким людям і з'являються друком не лише змістовні, а й мистецьки оформлені книги, де бачимо продовження кращих традицій графічного оформлення, якими завжди славилася львівська школа. Три книги видавництва удостоєні торік дипломів республіканського конкурсу «Мистецтво книги». Дипломом першого ступеня відзначена на всесоюзному конкурсі книга «Літературна спадщина Івана Федорова», яку написав відомий учений, наш давній автор Ярослав Ісаєвич.

Чимало замовлень одержано на унікальне дослідження Якима Запаска «Українська рукописна книга», яку плануємо видати до кінця нинішнього року. Книжка складна за конструкцією. Прагнемо донести до читача сучасними засобами поліграфії неповторність шедеврів української рукописної книги, передати дух епохи, коли вона народжувалася. Сподіваємося, що ця книга, як і «Український народний костюм», підготовку якої в поліпшеному художньому оформленні для випуску в 1992 році видавництво завершує, стане помітним явищем у нашому житті, прислужиться не одному поколінню читачів.

— Що ж, будемо з нетерпінням чекати і вірити.

Розмову вів Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ.

Львів.

Чи вдавалося коли-небудь людству безболісно здійснювати вибір своєї долі?

Неминучість жертовних вагань і втрат на крутих перевалах історії підтверджує досвід тисячоліть. Згадаймо полотно В. Васнецова «Витязь на роздоріжжі». Зупинивши могутнього коня, опустивши додолу спис, читає Витязь на старезному камені напівзатертий напис: «Вперед підеш — себе згубиш, наліво підеш — кінь загине, направо — від полону не втечеш...» А навкруги біліють кістки, кружляють ворони, нагадуючи страхітливе минуле та віщуючи приреченість майбутнього. Але надія живе, відважитись треба, і Витязь рушає з місця...

То чи не так само і ми нині, як той Витязь, на роздоріжжі? Якщо ще не в складнішому, заплутанішому становищі.

НАПРАВО ПІДЕШ... НАЛІВО ПІ

НАРОД СТОМИВСЯ ВІД ОЧІКУВАНЬ КРАЩОГО, ВІД СВОЄЇ ЗНЕДОЛЕНОСТІ, БІДНОСТІ, БЕЗПРАВНОСТІ...

ОДНАК ЩЕ ВІН ПЛЕКАЄ НАДІЮ, ЩО ДЕПУТАТИ УКРАЇНСЬКОГО ТА СОЮЗНОГО ПАРЛАМЕНТІВ ДОБ'ЮТЬСЯ-ТАКИ ЗРУШЕНЬ НА КРАЩЕ, ПРИЙМУТЬ ЗАКОНИ, ЯКІ ПОЛЕГШАТЬ ЙОГО ЖИТТЯ, ДАДУТЬ ПОШТОВХ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ.

ОСЬ ТОМУ ВІН ТАК НАПРУЖЕНО СПОСТЕРІГАЄ ЗА ПАРЛАМЕНТСЬКОЮ БОРОТЬБОЮ В РАДАХ УСІХ ПОВЕРХІВ.

ЧИ ЗАВЖДИ ЦЕ ПАМ'ЯТАЮТЬ НАРОДНІ ОБРАНЦІ?

Останні п'ять чи вже й шість років, котрі так надихали, від яких так багато чекали, збігли, лишивши по собі більше гірких розчарувань, ніж оптимізму. Прискорення не сталося, госпрозрахунок провалився, економічна реформа борсається в сільці нашої нерішучості, щодень живемо ще гірше. Лише у сфері політики відбулися зрушення. Маю на увазі гласність і розкутість, вибори народних депутатів...

Досі пам'ятаються вибори до Верховної Ради СРСР. То був апогей вистражданих людських сподівань, вибух народної гідності, жаги і віри. З виборами пов'язували надії на неодмінне поліпшення життя. Сподівалися, що справді народні обранці мов казкові богатирі, розкидають полчища хапуг, кривдників і затискувачів, покарають винних, утвердять найсправедливіші закони, владу візьмуть у свої руки і стануть вірою та правдою служити істині та людям.

Але минув рік, від сили два, і наївна віра змінилася розпачем та відчаєм. Усі дивовижно при своїх інтересах не постраждали. За винятком хіба що двох десятків «невдах», які так нахабно скомпрометували себе, що відстояли власні сумнівні заслуги тільки званнями персональних пенсіонерів.

А демократія вилилася в щоденний перегляд захоплюючого телесеріалу парламентських дискусій, де нечисленних і не завжди умілих та винахідливих радикалів часто успішно й досвідчено заплескує консервативна більшість...

Тим часом відбулися вибори в республіканські Ради — плекалися, отже, нові надії.

Особливо враховуючи, що цим виборам передувала бурхлива хвиля мітингів і страйків, які дещо роздратовано вихлюпнули в в'язки економічних і політичних вимог. Що бажані перспективи там і тут привабливо малювалися під прапорами національного відродження. Та дивина: знову життя не тільки не поліпшилося, а навпаки, погіршало, і всі баталії породили лише одну — примарну, як на мене, ідею рятуватися кожній республіці поодинці.

Бо що, зрештою, спостерігаємо зараз? Навіч різке падіння виробництва товарів і продовольства, параліч влади на всіх рівнях, безплідні сутички лівих і правих, загроза катастрофи. криваві зіткнення в ряді республік, озлобленість народу і на демократів, і на консерваторів. Але чому усе це відбувається? Чому замість ефективно працюючих Рад — безкінечні дебати, з якого боку бити яйця — тупого чи гострого? Як трапилося, що воліли демократії — одержали безладдя, безвладдя і сплеск злочинності? Як розуміти: треба, як ніколи, напружено працювати — натомість апатія і застій у всіх галузях без винятку? Замість згуртування — розшарування суспільства, замість консолідації — навіть ненависть...

Ставити запитання легше, ніж на них відповідати. Я спробую відповісти — бодай частково, звичайно. Декому, може, здамся наївним, але це моє власне бачення перебігу подій і, смію запевнити, щире.

КРАТІЯ ДЕМОСУ

Кратія — влада, сила, демос — народ. Разом — влада народу. Просто і ясно, правда ж? І дуже обнадійливо!

Але... «Ця демократія уже у печінках сидить; обливають брудом один одного, ледве не навкулачки б'ються. Президенту й тому дістається. Балакають, жують і жують ті розмови, а проковтнути, даруйте, нічого...» — ось типова думка більшості громадян. І роблять висновок: досить вольниці, потрібна залізна рука. Інші ж, навпаки, вважають, що треба і далі йти, геть до відміни Конституції, коли заживемо ми наче весело та безтурботно, як, скажімо, в опереті «Весілля в Малинівці».

Треті, їх найменше — і я поділяю цю точку зору — розуміють, що у милій та любій нашій державі демократія ще й не ночувала. Те, що нині ми спостерігаємо, — елементарна лібералізація влади, котра через нашу злиденність і наше безкультур'я сповзає до охлократії. Тільки сприяють цьому в першу чергу не сякі-такі ультраліві, на яких прагнуть зіпхнути усю вину за становище, а й ті, хто тримав і ще міцно тримає владу у своїх немозолистих руках. Ясно, сподіваюся, кого маю на оці — тих, що панічно бояться втратити минуле і навперебій лякають інших «капіталістичним» майбутнім.

І ось чому. Демократія з'являється лише у тому суспільстві, у якому особисто вільні громадяни володіють певною власністю — у вигляді засобів виробництва або пари умілих рук і розумної голови. А доки люди в тоталітарній державі або в суверенній до неймовірності республіці не матимуть права на власність, можливості розпоряджатися і користуватися нею, залежатимуть не від особистої підприємливості, а від «справедливого» розподілу, до тих пір у суспільстві зберігатиметься лише видимість, ілюзія демократії, підміна її політичними пристрастями. Бо тільки коли люди годуються за рахунок власності, власних здібностей і талантів, усі вони неодмінно бажають захистити і примножити цю власність, гарантувати свої прибутки, а для цього потрібні стабільність в суспільстві і розумні, справедливі закони. Цим і займається демократично обраний парламент, залишаючи поза своїми стінами партійні, ідеологічні симпатії.

Мені не раз доводилося виїжджати у колгоспи з місією шефської допомоги. Бачив, чув, як доярки, телятниці, їздові, незадоволені своїм становищем, спересердя «відводили душу» на тваринах: «Хай вони вам подохнуть!», «Хай горять синім вогнем!» — це про машини і будівлі. Зрозуміло, що такого ніколи не побажає невинній худобі чи залізному трактору той, хто ними володіє. Але чим зарадить нинішня «демократія» нашій доярці або нашому трактористу? Можливістю висловити усе, що думаєш, і тільки?

Запевняють, утім, що гарантія демократії — багатопартійність. Політичних партій виникало дійсно багато як грибів після дощу. А чим обертаються «сутички» поміж них? Нічим — це ще й облудно кажучи. І не випадково: соціального коріння у цих партій немає. Бо тільки ті об'єднання громадян стають справжніми партіями, які згуртовуються на підмурках споріднених інтересів певних груп власників. А погляньте на наших кадетів, лібералів, демократів, республіканців, анархістів — це ж просто різні обгортки, в котрі заповано один і той же люмпенпролетарський зміст. Виняток становить хіба що соціал-демократична партія, оскільки у неї потенційно солідна база. Висококваліфіковані робітники та інтелігенція, а також КПРС, у складі якої чимало своєрідного типу власників — директори підприємств, радгоспів, голови колгоспів, котрі тимчасово розпоряджаються і приховано (у більш або менш обмеженому вигляді) володіють та користуються довіреною їм державною власністю.

Ось вони за умови «неохайно» здійсненої приватизації і матимуть реальні можливості стати найбільш могутніми володарями власності. Мало хто ще замислюється, чому номенклатура так не бажає передавати в оренду підприємства, ратує за збереження колгоспів, але охоче кинулася зараз на створення усіляких корпорацій, концернів, об'єднань... Та скінчиться ж тим, що її висуванці стануть першими власниками! Спритно? На словах, коротше кажучи, залякування відступництвом від соціалістичного вибору, на ділі — знову затоптування лозунга 1917 року «Заводи — робітникам, земля — селянам!»

Дивлячись на наших номенклатурників, так і хочеться застерегти: панове керівники, не повторюйте помилок російського дворянства... І пожалійте нарешті народ! Якщо жадність пересилить вас і на цей раз, загального погрому не уникнути...

Сумно, звичайно, що демократію, яка народжується у муках, дискредитують прихильники туманних комуністичних перспектив. Сумно, але зрозуміло. Вони сплять і бачать, як змордовані нестатками, голодом і міжусобицями люди «схаменуться» і покірно їм скажуть: «Повертайтеся і володійте нами». Та

коли дискредитацією
кратії займаються люди
рі усе життя мріяли про
боду, гласність, справе
закони, повагу до люд
гідності і багатомислення
я розуміти відмовляюся
Адже якщо тільки по
ти за мету викликати
неприязнь до парламе
ких форм демократії, т
ба робити те, що роб
у Верховній Раді нашої
публіки. Люди чекають
нів про землю, влас
прийняття актів прямо
мократії, глибокого і ви
ного осмислення проблем
ватизації, передачі де
ної власності у колект
стабілізації карбованця,

повнення Декларації п
веренітет реальним зм
а в парламенті «тов
більшовики» з одного
і «пани добродії» з д
з ранку до вечора з'ясо
відносини — тільки сл
клоччя летить.
Що залишається д
простій, рядовій л
«Вони там, як показили
каже мені ця людина.
А я їй починаю пояс
ти: якщо й показилис
тому лише, що нехитра
ка Горбачова зовсім не
товує і тих, і ін
шовики» (за те,
рахувати, скільки у ко
рей, дерев та порося
цього паразитування
тяжливо жити. «Пани
дії», ясна річ, проти
Але оскільки вони вваж
що національна іде
чальна, а її реаліза
матично вирішить низ
номічних і соціальних
лем, то добра від цьог
но чекати.
До речі, обидві іде
були блискуче й безд
втілені, і ми у першо
падку були учасникам
другому — свідками
втілення. Ідея переваг
сових інтересів над пр
особистості обернулас
лінізмом, пріоритету
над особистістю — гіт
мом.
Занадто категорично
усвідомлюю, що серед
кратів в українськ
менті є люди, які
онального відродження
мають складовою чи
ною інших або й пр
починати із втілення
мічних та соціальних.
мію, що на заваді і вп
більшості. Але не дума
більшовизм парламе
більшості гірший, під
ший, ніж більшовизм
діїв з УРП. Просто
ми вже знаємо з власн
свіду, інших — ні. Х
ще сказати...
Краще говоритиму
ше. Демократи в парл
України над усе, на
ніше протиставляюч
нентам національну
ллють воду на млин.
противників». Такий
ходить парадокс. Бо
ховують стан суспі
«філософію», яку пер
сповідують люди, якщо
пішло, їх настрої, сп
ня у нинішній нейм
складний період. А лю
милися від політичних
лій і згадали (ще не

НАВКОЛО

От, приміром, відбу
референдум з приводу
ного договору — під
ти чи не підписувати
підписувати, то який?
чи не ризикує Верхов
да УРСР залишитися
по собі зі своєю по

дству безболісно здійснюва-
і втрат на крутих перева-
насичоліть. Згадаймо полот-
роздоріжжі». Зупинивши мо-
спис, читає Витязь на ста-
пі: «Вперед підеш — се-
загине, направо — від по-
біліють кістки, кружляють
вгорнуле та віщуючи приречеє-
відважитись треба, і Ви-
той Витязь, на роздоріж-
заплутанішому становищі.

кратично обраний парламент, залишаючи поза своїми стінами партійні, ідеологічні симпатії.

Мені не раз доводилося виїжджати у колгоспи з місією шефської допомоги. Бачив, чув, як доярки, телятниці, їздові, незадоволені своїм становищем, спересердя «відводили душу» на тваринах: «Хай вони вам подохнуть!», «Хай горять синім вогнем!» — це про машини

коли дискредитацією демократії займаються люди, котрі усе життя мріяли про свободу, гласність, справедливі закони, повагу до людської гідності і багатомислення, це я розумію відмовляюся.

Адже якщо тільки покласти за мету викликати стійку неприязнь до парламентських форм демократії, то треба робити те, що робиться у Верховній Раді нашої республіки. Люди чекають законів про землю, власність, прийняття актів прямої демократії, глибокого і виваженого осмислення проблем приватизації, передачі державної власності у колективну, стабілізації карбованця, на-

зручний принцип: «Нам аби гроші та харчі хороші». Ми, мовляв, не проти жити, як на Заході (в розумінні матеріального достатку), але якщо можна прожити і не вельми переобтяжуючи себе в роботі, не ризикуючи, то цього досить — навіщо бажати більшого? Хай будемо бідними проти усього цивілізованого світу, хай я ділюся прибутком з неробою і годую зайвого «вершника» на своїй шиї, зате ж наче усім хороше... Хіба такі настрої — не гальмо для радикальних змін в економіці?

І чи не головне: що є ліві і є праві — добре. Демократії потрібні ті й інші. Ліві

Давайте спочатку дещо з'ясуємо. Чи є зв'язок між волею і суверенітетом? Плутанина починається звідси, оскільки здебільшого вважають, що воля і суверенітет — поняття тотожні. Насправді вони різні, навіть поняття-антиподи. Суверенітету не потрібні, по суті, закони і узаконені права — він існує первісно і очевидно, як земля, вода і повітря. Суверенним правом кожної особи є право на життя і громадянські свободи, а кожний народ наділений суверенним правом розпоряджатися своєю територією, надрами, повітряним простором, — тим, як йому жити, з ким дружити...

Інша річ, що точнісінько такими суверенними правами володіють й інші особистості, нації, народи і країни. Вони мають контактувати, поважати взаємні інтереси. Елемен-

валися, необхідн
держава. Хто ц
тому не потріб
той, треба ду
ється діяти на
народного права
совується для
відносин між
державами.
Повна незалеж
їни ймовірна, ал
годні — це буд
ний експеримент
ваному світі сво
роблені більш ні
ків, щоб збагнут
мати кадри
господарників з
рівня. Банкіри,
менеджери... Вч
починаємо — ф
го нікуди не по
чим сьогодні п
світовий ринок?
пасти або щоб
як липку, повер

...ВО ПІДЕШ...

НАЛІВО ПІДЕШ...

ПРЯМО ПІДЕШ...

в республіканські Ради —
покладалися, отже, нові надії.
Особливо враховуючи, що
виборам передувала бур-
хвиля мітингів і страй-
, які дещо роздратовано
хлюпнули в'язки економіч-
і політичних вимог. Що
жані перспективи там і тут
привабливо малювалися під
прапорами національного від-
дження. Та дивина: знову
життя не тільки не поліпши-
, а навпаки, погіршало,
всі баталії породили лише
ду — примарну, як на ме-
, ідею рятуватися кожній
республіці поодинці.
Во що, зрештою, спосте-
гаємо зараз? Навіч різке
адіння виробництва товарів
продовольства, параліч вла-
на всіх рівнях, безплідні
тички лівих і правих, загро-
катастрофи, криваві зітк-
ння в ряді республік, оз-
ення з боку народу і на демо-
ратів, і на консерваторів.
ле чому усе це відбуваєть-
? Чому замість ефективно
рацюючих Рад — безкінеч-
дебати, з якого боку бити
— тупого чи гострого?
к трапилося, що воліли де-
кратії — одержали безлад-
, безладдя і сплеск зло-
нності? Як розуміти: тре-
, як ніколи, напружено
рацювати — натомість апа-
і застій у всіх галузях
ез винятку? Замість згурту-
ання — розшарування сус-
ільства, замість консолідації
— навіть ненависть...
Ставити запитання легше,
ж на них відповідати. Я
пробую відповісти — бодай
астково, звичайно. Декому,
оже, здамся наївним, але це
е власне бачення перебігу
одій і, смію запевнити, щи-
е.

ЕМОСУ

то тримав і ще міцно три-
ає владу у своїх немозолис-
х руках. Ясно, сподіваюся,
ого маю на оці — тих, що
уже бояться втратити ми-
уле і наперебій лякають ін-
х «капіталістичним» май-
утнім.
І ось чому. Демократія
являється лише у тому сус-
ільстві, у якому особисто
ільні громадяни володіють
енною власністю — у вигля-
і засобів виробництва або
ари умілих рук і розумної
олови. А доки люди в тота-
ітарній державі або в суве-
нній до неймовірності рес-
публіці не матимуть права на
ласність, можливості розпо-
ряджатися і користуватися
ю, залежатимуть не від осо-
истої підприємливості, а від
справедливого» розподілу,
о тих пір у суспільстві збе-
рігатиметься лише видимість,
люзія демократії, підміна її
олітичними пристрастями.
о тільки коли люди году-
ться за рахунок власності,
ласних здібностей і талантів,
вони неодмінно бажатимуть
ахистити і примножити цю
ласність, гарантувати свої
рибутки, а для цього потріб-
стабільність в суспільстві
розумні, справедливі зако-
. Цим і займається демо-

і будівлі. Зрозуміло, що такого ніколи не побажає невинній худобі чи залізному трактору той, хто ними володіє. Але чим зарадить нинішня «демократія» нашій доярці або нашому трактористу? Можливістю висловити усе, що думаєш, і тільки?

Запевняють, утім, що гарантія демократії — багатопартійність. Політичних партій виникало дійсно багато як грибів після дощу. А чим обертаються «сутички» поміж них? Нічим — це ще й обачно кажучи. І не випадково: соціального коріння у цих партій немає. Бо тільки ті об'єднання громадян стають справжніми партіями, які згуртовуються на підмурках споріднених інтересів певних груп власників. А погляньте на наших кадетів, лібералів, демократів, республіканців, анархістів — це ж просто різні обгортки, в котрі запаковано один і той же люмпенпролетарський зміст. Виняток становить хіба що соціал-демократична партія, оскільки у неї потенційно солідна база. Висококваліфіковані робітники та інтелігенція, а також КПРС, у складі якої чимало своєрідного типу власників — директори підприємств, радгоспів, голови колгоспів, котрі тимчасово розпоряджаються і приховано (у більш або менш обмеженому вигляді) володіють та користуються довіреною їм державною власністю.

Ось вони за умови «неохайно» здійсненої приватизації і матимуть реальні можливості стати найбільш могутніми володарями власності. Мало хто ще замислюється, чому номенклатура так не бажає передавати в оренду підприємства, ратує за збереження колгоспів, але охоче кинулася зараз на створення усіляких корпорацій, концернів, об'єднань... Та скінчиться ж тим, що її висуванці стануть першими власниками! Спритно? На словах, коротше кажучи, залякування відступництвом від соціалістичного вибору, на ділі — знову затоптування лозунга 1917 року «Заводи — робітникам, земля — селянам!»

Дивлячись на наших номенклатурників, так і хочеться застерегти: панове керівники, не повторюйте помилок російського дворянства... І пожалійте нарешті народ! Якщо жадність пересилить вас і на цей раз, загального погрому не уникнути...

Сумно, звичайно, що демократію, яка народжується у муках, дискредитують прихильники туманних комуністичних перспектив. Сумно, але зрозуміло. Вони сплять і бачать, як змордовані нестатками, голодом і міжусобицями люди «схаменуться» і покірно їм скажуть: «Повертайтеся і володійте нами». Та

повнення Декларації про суверенітет реальним змістом, а в парламенті «товариші більшовики» з одного боку і «пани добродії» з другого з ранку до вечора з'ясовують відносини — тільки словесне клоччя летить.

Що залишається думати простій, рядовій людині? «Вони там, як показилися», — каже мені ця людина.

А я їй починаю пояснювати: якщо й показилися, то тому лише, що нехитра витівка Горбачова зовсім не влаштовує і тих, і ін[illegible] «Більшовики» за те, [illegible] і далі рахувати, скільки у кого курей, дерев та поросят, і з цього паразитування необтяжливо жити. «Пани добродії», ясна річ, проти цього. Але оскільки вони вважають, що національна ідея [illegible]значальна, а її реаліза[illegible] автоматично вирішить низку економічних і соціальних проблем, то добра від цього марно чекати.

До речі, обидві ідеї уже були блискуче й бездоганно втілені, і ми у першому випадку були учасниками, в другому — свідками цього втілення. Ідея переваги класових інтересів над правами особистості обернулася сталінізмом, пріоритету нації над особистістю — гітлеризмом.

Занадто категорично? Я усвідомлюю, що серед демократів в українському парламенті є люди, які [illegible] національного відродження сприймають складовою чи дотичною інших або й прагнуть починати із втілення економічних та соціальних. Розумію, що на заваді і впертість більшості. Але не думаю, що більшовизм парламентської більшості гірший, підступніший, ніж більшовизм добродіїв з УРП. Просто одних ми вже знаємо з власного досвіду, інших — ні. Хоч як ще сказати...

Краще говоритиму про інше. Демократи в парламенті України над усе, найвиразніше протиставляючи опонентам національну ідею, ллють воду на млин... «супротивників». Такий ось виходить парадокс. Бо не враховують стан суспільства, «філософію», яку переважно сповідують люди, якщо на те пішло, їх настрої, сподівання у нинішній неймовірно складний період. А люди стомилися від політичних баталій і згадали (ще не забули)

— це перспективи, праві — обережність. Але в Україні, на превеликий жаль, немає розумного центру, центристів, — серцевини будь-якої демократії. І так буде до тих пір, доки вузькопартійні інтереси і для депутатів-комуністів, і для депутатів-республіканців та інших важитимуть більше, ніж інтереси простих громадян.

Найдивніше, що соціальна база для центристів в нашій республіці колосальна, оскільки Україна — одна з найрозвинутіших в Союзі. Тоді у чому річ? А в тому, як я гадаю, що інтелектуальний прошарок нації, розгледівши істинні обличчя парламентських груп-суперників, відвернувся і від більшовиків, і від неприхованих сепаратистів.

Відтак українським парламентаріям варто серйозно замислитися, наскільки достеменно вони відображають думки і надії своїх виборців...

НАВКОЛО СОЮЗНОГО ДОГОВОРУ

От, приміром, відбудеться референдум з приводу Союзного договору — підписувати чи не підписувати, якщо підписувати, то який? — То чи не ризикує Верховна Рада УРСР залишитися сама по собі зі своєю позицією щодо нього? Народ скаже, як зав'яже...

Це окрема розмова, і вона теж потрібна. Тим паче, що питання про суверенітет та Союзний договір чи не найбільш заплутане і перекручене.

тарний приклад: тече річка, в пониззі якої — одна держава, у верхів'ї — інша. Чи може якась так обходитися з річкою, щоб завдати шкоди сусідам? Мабуть, ні. Але ось тут — аби уникати конфліктів — і потрібне законодавство, потрібні домовленості, які регулюють відносини між особами, громадськими об'єднаннями, власниками, народами і країнами. Ось де з'являються закони та права, і весь цивілізований світ розуміє, що без них не можна. Інакше хаос, ворогування, зіткнення.

Щоправда, є «альтернативний» варіант — насилля, безправ'я, безкарне грабування... Те, що наші республіки влаштували «парад суверенітетів», тільки з несподіваного боку зайвий раз підтвердило, що жили ми досі в тоталітарній державі — імперії.

І все? Ні, ще й ось що підтвердило: не жили ми у федерації, не знаємо справжньої федерації.

І не хочемо знати? Адже коли окремі республіки заявляють, що для укладення економічних та інших зв'язків по горизонталі центральний уряд не потрібен, — це омана. Уже конче треба, щоб ці зв'язки опиралися на закони, погоджені спільно. А щоб договори і закони дотриму-

назад, до своїх
світу останні 73
ли з більшою
для нас, і тепер
там, якщо вони
лівають за наро
ігнорувати небез
Щоправда, у
ламенті, як і в м
грузинському та
знають голоси, н
договір не потрі
він обмежувати
публік, більше
громадян, які ж
публіках. І спро
не поспішають,
яснювати, що і
рація ніде в св
кує суб'єкти су
права громадян
моїми спостереж
ності не вносять
плутують ситу
ло Союзного д
кому випаде
владу на р
кому рівні: м
дери Компартії
тарії, чиновни
«вожді», які па
ли за «єдиний,
дянський Союз»
літичним змінам
ли такими ж за
хильниками рес
го суверенітету
би вони не пов'
з владою, яку,
і таким чином
ти, навіть посил
ступитися, отже

ГОЛОС України

...ДЕШ... ПРЯМО ПІДЕШ...

зручний принцип: «Нам аби гроші та харчі хороші». Ми, мовляв, не проти жити, як на Заході (в розумінні матеріального достатку), але якщо можна прожити і не вельми переобтяжуючи себе в роботі, не ризикуючи, то цього досить — навіщо бажати більшого? Хай будемо бідними проти усього цивілізованого світу, хай я ділюся прибутком з неробою і годую зайвого «вершника» на своїй шиї, зате ж наче усім хороше... Хіба такі настрої — не гальмо для радикальних змін в економіці?

І чи не головне: що є ліві і є праві — добре. Демократії потрібні ті й інші. Ліві — це перспективи, праві — обережність. Але в Україні, на превеликий жаль, немає розумного центру, центристів, — серцевини будь-якої демократії. І так буде до тих пір, доки вузькопартійні інтереси і для депутатів-комуністів, і для депутатів-республіканців та інших важитимуть більше, ніж інтереси простих громадян.

Найдивніше, що соціальна база для центристів в нашій республіці колосальна, оскільки Україна — одна з найрозвинутіших в Союзі. Тоді у чому річ? А в тому, як я гадаю, що інтелектуальний прошарок нації, розгледівши істинні обличчя парламентських груп-суперників, відвернувся і від більшовиків, і від неприхованих сепаратистів.

Відтак українським парламентаріям варто серйозно замислитися, наскільки достеменно вони відображають думки і надії своїх виборців...

...ЗНОГО ДОГОВОРУ

щодо нього? Народ скаже, як зав'яже...

Це окрема розмова. І вона теж потрібна. Тим паче, що питання про суверенітет та Союзний договір чи не найбільш заплутане і перековеркане.

Давайте спочатку дещо з'ясуємо. Чи є зв'язок між волею і суверенітетом? Плутанина починається звідси, оскільки здебільшого вважають, що воля і суверенітет — поняття тотожні. Насправді вони різні, навіть поняття-антиподи. Суверенітету не потрібні, по суті, закони і узаконені права — він існує первісно і очевидно, як земля, вода і повітря. Суверенним правом кожної особи є право на життя і громадянські свободи, а кожний народ наділений суверенним правом розпоряджатися своєю територією, надрами, повітряним простором, — тим, як йому жити, з ким дружити...

Інша річ, що точнісінько такими суверенними правами володіють й інші особистості, нації, народи і країни. Вони мають контактувати, поважати взаємні інтереси. Елементарний приклад: тече річка, в пониззі якої — одна держава, у верхів'ї — інша. Чи може якась так обходитися з річкою, щоб завдати шкоди сусідам? Мабуть, ні. Але ось тут — аби уникати конфліктів — і потрібне законодавство, потрібні домовленості, які регулюють відносини між особами, громадськими об'єднаннями, власниками, народами і країнами. Ось де з'являються закони та права, і весь цивілізований світ розуміє, що без них не можна. Інакше хаос, ворогування, зіткнення.

Щоправда, є «альтернативний» варіант — насилля, безправ'я, безкарне грабування... Те, що наші республіки влаштували «парад суверенітетів», тільки з несподіваного боку зайвий раз підтвердило, що жили ми досі в тоталітарній державі — імперії.

І все? Ні, ще й ось що підтвердило: не жили ми у федерації, не знаємо справжньої федерації.

І не хочемо знати? Адже коли окремі республіки заявляють, що для укладення економічних та інших зв'язків по горизонталі центральний уряд не потрібен, — це омана. Уже конче треба, щоб ці зв'язки опиралися на закони, погоджені спільно. А щоб договори і закони дотримувалися, необхідний апарат — держава. Хто це заперечує, тому не потрібна федерація, той, треба думати, збирається діяти на підставі міжнародного права, яке застосовується для регулювання відносин між незалежними державами.

Повна незалежність України ймовірна, але якщо сьогодні — це буде безрозсудний експеримент. У цивілізованому світі свої закони, вироблені більш ніж за сто років, щоб збагнути, які треба мати кадри підприємців і господарників зовсім іншого рівня. Банкіри, фінансисти, менеджери... Вчити їх тільки починаємо — факт, від якого нікуди не подітися. А з чим сьогодні потикатися на світовий ринок? Щоб не пропасти або щоб не обдерли, як липку, повернемо голоблі назад, до своїх. Адже для світу останні 73 роки минули з більшою користю, ніж для нас, і теперішнім реалістам, якщо вони справді уболівають за народ, очевидно ігнорувати небезпечно.

Щоправда, у нашому парламенті, як і в молдавському, грузинському та інших, лунають голоси, наче Союзний договір не потрібен, оскільки він обмежуватиме права республік, більше того, і права громадян, які живуть в республіках. І спростовувати це не поспішають, тим паче пояснювати, що істинна федерація ніде в світі не затискує суб'єкти суверенітету, а права громадян і поготів. За моїми спостереженнями, ясності не вносять, навпаки, заплутують ситуацію навколо Союзного договору ті, кому випаде здійснювати владу на республіканському рівні: міністри, лідери Компартії, парламентарії, чиновники. Вчорашні «вожді», які палко виступали за «єдиний, могутній Радянський Союз», дякуючи політичним змінам, раптом стали такими ж завзятими прихильниками республіканського суверенітету. От тільки якби вони не пов'язували його з владою, яку, з'ясовується, і таким чином можна берегти, навіть посилити. І не поступитися, отже, в головному своїми принципами. А що сепаратисти виношують свої плани, що їм на горизонті ввижається своя влада, я уже ніскільки не сумніваюся.

Прекрасно розумію, що існують і об'єктивні причини, котрі викликають недовір'я до центру. Це його вперте небажання відмовлятися від тоталітарної ідеології централізму, прагнення далі командувати, розподіляти, тримати на короткому повідку. Негативне «враження» несе у собі й Договір 1922—24 років. Втім, юридично він був складений майже бездоганно, а ось сумний досвід псевдофедеративних відносин, одержаний в результаті реалізації цього Договору, відштовхує, лякає. Політичне виконання істотно відрізняється від проголошених статтями Договору декларацій. Делегування суверенних прав центру здійснювалося без врахування корінних інтересів республік, не завжди і на добровільній основі. Імперські амбіції взяли гору. Національні почуття, людські права й поготів прихильників світової революції, не вагаючись, поклали на вівтар химери побудови комунізму...

То коли парламенти республік один за одним проголосили декларації про суверенітет, я — як, мабуть, і більшість — сприймав це не як відмову від федерації взагалі, а як неприйняття досі існуючого унітарно-імперського верховенства центру. Адже і юридично вони означали тільки такий намір. Змінити відносини з центром можна, щоправда, і шляхом виходу зі складу СРСР. Та, повторюю, що добре для країн з тривкими і надійними політичними традиціями та стабільною економікою, те навряд прийнятне для республік, зрощених на зразок сіамських близнюків. Тут розділити можна лише непоспіхом і надто обережним скальпелем талановитого хірурга, а не з розмаху сокирою. Отже, доцільно йти шляхом підписання принципово нового Союзного договору?

Ось тут і постає істотний момент: якщо підписувати, то маючи гарантію, що в республіці на сторожі його завжди стоятиме не якась одна партія, а демократично обраний парламент. Розумієте? Довго народ не обдуриш. А відмова від нового Договору, як і затягування його підписання, подовжує на невизначений час дію старих зв'язків. Неважко здогадатися, що це на руку тим, хто прагне будь-якими методами зберегти вчорашні «закони», свою партійну владу та дискредитувати перебудовчі процеси.

Тяганина з Союзним договором, якщо на те вже пішло, загрожує непередбаченими наслідками — через наростаючий розвал економіки, а також державних структур. Думка, що падіння центру — це добре, мало сказати, що помилкова — фатальна. З падінням центру, скажімо, втратять силу домовленості про межі між республіками — і це в умовах міжнаціональних конфліктів, які стали реальністю і забрали уже життя сотень невинних людей. А зі зникненням центру як суб'єкта міжнародних відносин втратить сенс і ряд міжнародних документів: про роззброєння, про торгівлю, про кредити і т. ін. У наш ядерний вік на планеті, начиненій боєголовками й атомними станціями, світова дестабілізація — катастрофа. Невже цього не можуть зрозуміти ті, хто з дивовижною легкістю підштовхує події до страшної розв'язки?

Нарешті, розпад центру неминуче супроводжуватиметься крахом республіканських органів влади і територій, що вже проглядається в РРФСР і навіть на Україні...

Що всього цього не станеться, я майже переконаний. Але попередити такий кінець спроможні або негайне підписання нового Союзного договору, або диктатура зразка 1937 року.

У мене немає надії, що ліві демократи здатні згуртуватися й опам'ятатися навіть перед загрозою їх поголовного винищення. Зате я не сумніваюся, що чогось схожого на 37-й воліють «необільшовики». До цього вони ведуть, використовуючи владу, незаймані структури КПРС, досі не деполітизовані і не департизовані правові і караючі органи, зв'язки з корумпованою номенклатурою і мафіозними нашаруваннями.

Мені хочеться тільки запитати їх: а що далі? Що збираються робити після своєї перемоги-банкету? На що, точніше, надіються?

Мої ж надії на тих політиків України, які сьогодні перебувають в центрі між протиборствуючими лівими і правими. І протистоять їх явним або прихованим прагненням зірвати створення нового Союзу з ринковою економікою, розмаїттям форм власності і законами, які надаватимуть пріоритет правам особи і народів, а не класів і націй. Я дуже вірю в ту частину інтелігенції та робітників і селянства, яка спроможна допомогти зібрати розкидане у гніві й ненависті каміння, щоб покласти його в підмурки нової споруди — Союзу Вільних і Суверенних Демократичних республік. Союзу, в якому Україна посідатиме гідне їй місце.

Для України існує лише один шлях: розробити власний варіант Союзного договору, обговорити його, одержати схвалення всього народу — адже не нація, не парламент і не уряд, а народ є суб'єктом суверенітету. Для Союзу теж один шлях: яким бути Договору, які повноваження делегувати центру — вирішувати республікам, кожній, яка побажає, по-своєму, тільки не союзним органам. Підписання нового Договору має відбутися на З'їзді Представників усіх тих республік, що ось так розпоряджатимуться своєю долею.

Треба думати, як домогтися, щоб на всіх етапах важив тільки голос народу й не втручалася жодна партія. А що робити це необхідно якнайшвидше, я уже сказав.

* * *

Незабаром відбудеться всенародний референдум з питань власності на землю і Союзного договору. Це буде воістину вирішальний вибір: або ми станемо жити у дійсно демократичній федерації і визнаємо право на існування усіх форм власності — державної, кооперативної, колективної, орендної, приватної — з усіма результатами, які з цього випливають, або в противному разі не знаю, скільки ще та що будемо будувати у своїй, справді нещасній окремо взятій країні...

Отже не казковому Витязю-богатирю тепер вирішувати, куди та як іти.

Тільки нам з вами.

Арнольд НАЗАРЕНКО, народний депутат СРСР, член Комісії з законодавства Верховної Ради СРСР.
Дніпропетровськ.

Фото Анатолія КРАСНОЖОНА.

Одесити переконані, що знають все про знаменитого засновника свого міста. Але нова знахідка українських вчених відкривав перед нами невідомий досі образ герцога Рішельє — талановитого адміністратора, великого будівничого, чудової людини.

Скажемо прямо: життя піднесло справжній сюрприз тим самовпевненим одеситам, які вважають, що знають про своє місто все плюс ще трохи. Щойно в тутешньому державному архіві дослідники виявили досі не відомі листи герцога де Рішельє.

ГЕРЦОГ РІШЕЛЬЄ РУКУ ПРИКЛАВ...

— Ми натрапили на них випадково, — розповідає завідуюча відділом облдержархіву Ольга Коновалова. — В папці, що пожовкла від часу, виявилось 53 листи, написані Рішельє французькою мовою в період з 1803 по 1810 рік. На кожному листі — червона сургучева печатка з його особистим гербом. Герцог, який тоді був градоначальником Одеси і генерал-губернатором Новоросійського краю, адресував їх одній людині — Самуїлу Християновичу Контеніусу.

Архівістам насамперед треба було з'ясувати, хто він такий — адресат Рішельє. Відповідь знайшли у фондах наукової бібліотеки імені М. Горького на сторінках газети «Одесский вестник» за 1830 рік. Виявилось, С. Контеніус, виходець із Сілезії, що в 25 років заступив на російську службу, — «член опікунської ради про колоністів південного краю Росії». З 1803 року він під керівництвом Рішельє займався «оселенням іноземних поселенців».

Потім почалася робота над самими листами, що пролежали в архіві майже два століття. Час зберіг витонченість почерку герцога, вишуканість його мови, широту розуму й поглядів, що, безперечно, немало додає до портрету одного із засновників Одеси. Та головна цінність знахідки, зрозуміло, в тому, що є змога з достовірного джерела поповнити новими свідченнями історію виникнення Одеси і заселення півдня країни. Як відомо, за мирним договором з Туреччиною, підписаним в Яссах у 1791 році, землі між Південним Бугом і Дністром переходили до Росії. Аби повніше використати благодатні степи для одержання продовольства, а береги Чорного моря — для налагодження торгівлі з іншими країнами, царський уряд починає інтенсивно заселяти край як землеробами, так і промисловими та торговельними людьми. За височайшим повелінням імператора Олександра І цим займається французький герцог з роду Рішельє, що перебував на російській службі.

Біографія цієї людини надзвичайно цікава. Арманд-Еммануїл дю Плессі герцог де Рішельє і де Фронсак походив з древнього французького роду, звідки й знаменитий кардинал Рішельє. Герцог прибув до Одеси 1803 року і оселився у невеличкій квартирі з більш ніж скромною обстановкою. Ось як описує спосіб життя цього французького аристократа в Одесі його друг і сподвижник, радник комерції Сикар:

«Герцог ніколи не мав особистого секретаря. Він сам розбирав усю пошту, сам відповідав на всі листи і термінові депеші, і для нього не мало значення, якою мовою писати: російською, французькою, німецькою чи англійською...

Від кожного мешканця молодого міста, що зростало в степу, герцог вимагав саджати перед будинком акації і доглядати їх. Якось під час прогулянки він помітив два молодих деревця, що страждали від спраги. Він зайшов у будинок і звернувся до господаря: «Я вас прошу, дайте хоч трішечки води цим деревам, вони засихають. Ви цим самим доставите мені задоволення. Та якщо ви не можете цього зробити, дозвольте мені полити їх самому».

Рішельє зрозумів, що збагатити Одесу може Чорне море, що необхідно розвивати торговельні відносини з іноземцями, а тому виклопотав зниження для купців митних сплат. Значною мірою саме йому зобов'язана Одеса введенням тут портофранко, хоч сталося це вже після від'їзду Рішельє до Франції. Застав герцог на березі моря поселення, яке більше нагадувало звичайнісіньке село, де будинки були вкриті очеретом, а через одинадцять років правління залишив велике, добре розвинуте місто. Саме тоді було споруджено немало великих будівель — житлових, церковних, а також театр, громадську залу для концертів та балів. Герцог підготував заснування в Одесі ліцею, який згодом почав носити його ім'я, а ще пізніше був перетворений у Новоросійський університет.

Піклуючись про влаштування поселенців, що прибували для обживання Причорномор'я з різних куточків Росії та європейських країн, талановитий адміністратор згуртував навколо себе здібних та енергійних людей. Одним з них був Контеніус.

«Я розпочинаю турне, яке триватиме доти, поки не відвідаю всі колонії, поки не побачу на обличчях людей задоволення, — читаємо в одному з адресованих Контеніусу листів Рішельє. — Я не погребую нічим для їх захисту».

Щоби все з'ясувати самому, щоби дійти до найменших подробиць, Рішельє щороку, причому по кілька разів, об'їздить широкі землі, відвідує оселі, цікавиться справами і потребами різноплемінних поселян. Усе це знаходить відображення в листах. В одному з них він пише: «Передбачаючи ваші побажання, я попіклувався про житло для колоністів, що тимчасово оселилися в Дубосарах. По цьому я розпорядився про забезпечення їх усім необхідним...» В іншому листі він довірчо повідомляє Контеніусу свою думку про їх спільного знайомого Рудзевича: «Чудова людина й чудовий офіцер. Про таких людей слід турбуватися, просувати їх по службі. Причому, не стільки для їх користі, скільки для вигоди Вітчизни». До речі, про справну службу на благо Вітчизни Рішельє, як видно з листів, піклується постійно. Нарікаючи на зволікання одного з підрядників по спорудженні осель для поселенців, Рішельє зазначає: «Харламов не робить абсолютно нічого, і я передав йому через поліцію, що коли він не буде працювати, я його розрахую...» Герцог бідкається: «...досить багато усе ще людей, які бажають займати високі посади і одержувати платню, нічого при цьому не роблячи».

Вже через кілька років колонії на півдні Росії зміцнились, приплив людей сюди постійно збільшується. Вони успішно займаються землеробством і тваринництвом, ремеслами, торгівлею. Зростає добробут краю, причому, як зазначає Рішельє, «не завдаючи казні ніяких витрат». «Надішліть мені до Петербургу, — звертається він до Контеніуса, — кілька заміток про наші колонії... Коротенький огляд кількості шовковиць, що посаджені в різних поселеннях, про кількість баранів з короткою вовною і поліпшення, які там знайдете». Конкретні інтереси конкретного адміністратора. І тут же знову думка про високе покликання — чесно служити Вітчизні, суспільству. «Продовжуйте й надалі бути гідним Вітчизни і всього людства. Це найкраща нагорода, друже, для такого серця, як ваше. Я знаю, які ви терпите незгоди і труднощі. Але, погодьтесь, яке задоволення бачити процвітання своїх справ...»

Коли герцог Рішельє 26 вересня 1814 року залишав Одесу, переїжджаючи в Париж, куди його запросив першим міністром король Людовик XVIII, він заповів на користь Одеського ліцею щорічний прибуток у 15 тисяч карбованців, дарований йому імператором. А до того ж передав цьому закладу прекрасну бібліотеку.

Через шість років після смерті знаменитого адміністратора і чудової людини (а сталася вона у травні 1822 року) вдячна Одеса встановила герцогу Рішельє на Приморському бульварі пам'ятник роботи академіка Івана Мартоса. Він і понині залишається візитною карткою міста.

Гортаємо листи, знайдені в Одеському архіві.

— Це, зрозуміло, тільки перший дотик до невідомої нам частини досить великої епістолярної спадщини герцога Рішельє, — каже Ольга Коновалова. — Поки що перекладено лише кілька із знайдених листів, інші чекають своєї черги. Попереду копіткі дослідження, уточнення багатьох прізвищ, географічних назв, подій, звірка їх з іншими історичними документами.

Одне слово, пошук триватиме. Але й сьогодні ясно, що в біографію Одеси напередодні її 200-річчя впишуться нові цікаві сторінки.

Лілія НОВИЦЬКА,
оглядач газети «Одесская гласность»,

Юхим ШВАРЦМАН,
кореспондент Укрінформу.
(Спеціально для «Голосу України»).

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

«Я розпочинаю турне, яке триватиме доти, поки не відвідаю всі колонії, поки не побачу на обличчях людей задоволення. Я не погребую нічим для їх захисту» — лише градоначальник Одеси, генерал-губернатор Новоросійського краю до свого близького друга.

СКІЛЬКИ ЩЕ ТЕРПІТИ?

Невигадана історія

— Чоловік знайшов собі молоденьку...

— А ти що — стара? Не смійи людей!

— Та ні, але мені вже 31, а тій лише 25 виповнилось... А, може, його просто на щось інше звабило?.. Що робити, не уявляю!

— А діти в тебе є?

— Аякже... Двійко... Що найцікавіше, я її — його коханку — розумію. Він же, зараза, і вродливий, і розумний, і залицяється вміє так, що й не зчуєшся, як покохаєш. Так що її провини тут немає. А мені ж що робити. Я ж не дерево!

— А діти люблять татка, правда?

— Ой, що ти! Вони на нього не надишуться, по команді сміються, по команді спати лягають. Коли б не ця любов дитяча, я вже давно покинула б усе та розлучилася. Краще самій залишитись, ніж таку муку щодня терпіти. Та й не залишусь я сама, є за кого і з двома дітьми заміж вийти, але ж я того дурня люблю, що ж ти вдієш! Сама собі противна, тримаюся з останніх сил. Уже навіть цікаво стало — скільки ще витримаю... Смішно, правда?

— Слухай, а ти завела б собі кого-небудь для розради, щоб було з ким в кіно піти. Думаєш, тебе чоловік пожаліє?

Чорта з два! Вони ж тільки-но відчують, що за них тримаєшся — відразу будь-що роблять, аби звільнитися. Ото такий у них «інстинкт самозбереження». Навіть коли кохає — втече, якщо відчує, що тримаєш його. Потім, правда, лікті гризтиме, та вже пізно буде. Мені один «вовк-одинака» пояснював, що чоловіків треба тримати на відстані витягнутої руки, тоді вони себе дуже гарно почувають і танцюють перед тобою, як цуцики перед дресирувальником. Зрозуміла?

— Та є в мене коханець... Якби не було, мабуть, збожеволіла б уже. Але ж нащо воно... Як кажуть, «ні розуму, ні серцю».

— Ну, розлучатись не можна, те ясно. Тримайся, він же тобі нічого не каже, то й ти роби вигляд, ніби нічого не знаєш. Якось перемелеться. Може, вигуляється, перебіситься, та й буде жити, як і раніше. Тільки б у тебе терпіння вистачило. Та ти ж все-таки жінка! Нам же треба бути мудрішими за цих клятих чоловіків, вони ж до старості — як діти... Хоч і тяжко, та треба, нікуди не дінешся...

— Так у тім-то й справа, що каже. Навіщо тільки — не розумію. Може, гріх таким чином спокутувати хоче, що на мої плечі все перекладає. Ой, господи, що ж це буде?.. Сил уже немає. Якби ж то не діти!

...Точилася ця розмова довго. З боку глянеш — щебечуть про свої жіночі справи дві молоді, красиві, гарно одягнені жінки, у яких, на сторонній погляд, усе гаразд. І обручки на пальцях, і вбрання модне, і діти є, і робота хороша, і з грошима проблем не мають... Чого ж не вистачає? Що порадити отій нещасній «щасливій» молодиці?..

Катерина ВОРОНЕНКО.

ЧАРІВНИЦЯ

У давнину мудрі люди радили: «Якщо тебе щось засмучує — уяви, як ти до цього ставитимешся через півроку». Спочатку важко прислухатись до такої поради, але якщо звикнути... Можна зберегти і нервову систему, і красу, що, зрештою, залежить одне від одного. Чарівність жінки — це не тільки вбрання, парфуми та інші досить необхідні речі, а й її уміння володіти собою. Тож прислухаймось до порад Ірини КОЛЬГУНЕНКО.

Дехто вважає, що посмішка може зменшити їх серйозність та авторитет, забуваючи, що краса і молодість обличчя, доброзичливість роблять нас не лише красивими, а й чарівними. Посмішка створює навколо нас сонячну атмосферу, привертає людей.

Зверніть увагу і на свій голос. Послухайте його звучання в запису на магнітофонну плівку. Немелодійний, грубий голос, різкі нотки в розмові, «нелітературні» вислови дратують людей, свідчать про нестачу внутрішньої культури. Мелодійність голосу, спокійна вимова, а найголовніше — культура мови і вміння слухати співрозмовника є обов'язковими рисами вродливої людини.

...Авторці не було, а є 16 років. Про що ж думають нинішні шістнадцятирічні, що їх хвилює? «Ганчір'я і гроші», — скажете ви. Не буду сперечатися з вами. Давайте краще разом прочитаємо листа.

КОЛИ МЕНІ БУЛО 16 РОКІВ

...Певне, пишуть вам більше люди дорослі, яким є що згадати. А я саме такого віку, як називається ця рубрика, тому напишу про своє сьогодення, якщо вам цікаво.

Навчаюся в одинадцятому класі, тому, звичайно, моя голова забита думками про закінчення школи, про підготовку до вступу в інститут, про вибір життєвого шляху. Цікавлюся політикою, історією. Це складна, але захоплююча тема. Ми, молодь, зараз на їх соціальних проблем і все сприймаємо болісно, ніби пропускаємо крізь себе. Як писав славетний український поет Василь Симоненко у вірші «Ще один протест»:

До двадцяти бунтуємо завзято,
Шукаєм правди, кленемо брехню
І віримо, що нашому огню
Належить всяку нечисть спопеляти.
Тоді ми все бажаємо змінити,
В житті своє локликання знайти,
Яка хороша й нерозумна ти,
Наївна, мила юність неумита.

Хоч я не дуже люблю поезію, але очі на неї мені відкрив саме Василь Симоненко.

Прикро, що інколи нас не бажають сприймати як свідомих людей із своїми принципами й уподобаннями. Моє покоління — то майбутнє України, і, не звертаючи на нас уваги, ви залишаєте напризволяще нашу рідну Україну, роки ж бо плинуть швидко. «Яка зарозуміла та політизована дівчина», — подумаєте ви. Звичайно, ні. Є у мене й особисті проблеми, але це дрібниці, бо молодість — то вже щастя. А ми ж живемо у такий бурхливий час: на очах твориться історія. Я впевнена — Україна вийде на шлях справжньої суверенності і мої нащадки житимуть у вільній, демократичній державі світового рівня. І таких, як я, багато.

Любов ЖАРУК,
киянка.

І ЗНОВ ТЕ САМЕ

Сьогодні ми продовжуємо розмову на тему, що хвилює всіх, щоправда багатьох дратує. Тож я знову дуже прошу тих читачів, котрі не можуть спокійно говорити на ці теми, залишити наведене нижче інтерв'ю поза увагою. І не лайте мене, будь ласка, у своїх листах.

Нагадую, що розмову ведуть психолог Оксана Гарнець і сексопатолог Сергій Кобяков.

— Сергій Костянтинович, чому до вас, як правило, звертаються по допомогу люди, що вже хворіють? Чому йдуть до фахівців не зразу?

— Та тому, що бояться, щоб про це ніхто не дізнався. Ми ж у лікарняних пишемо діагноз, от люди й не хочуть, щоб на роботі знали. Та й кому приємно... Ще не звикли вважати сексуальні розлади хворобою. Втім, у декого це й не хвороба. Буває, що людина могла б бути здоровою, якби вчасно звернулася за порадою, а згаяла час — от тобі й сексуальний невроз, який треба вже лікувати.

О. Г.: Я дещо додам. Вважаю, що до фахівців не звертаються тому, що, по-перше, люди думають, ніби такі розлади взагалі вилікувати не можна, а по-друге, що це є настільки інтимним, що навіть з лікарем розмовляти незручно. Тому вони звертаються за консультацією вже тоді, коли виникають якісь соматичні зміни. А йти на прийом до лікаря необхідно, коли хвороби ще немає, а є тільки відчуття психологічного невдоволення, роздратування. Бо інакше це роздратування переноситься у сферу безпосередніх контактів і звертається на оточуючих у вигляді сварок, крику, невдоволення. Причому привід може бути будь-яким.

С. К.: І це при тому, що в кожному великому місті є консультаційні центри, деякі поліклініки теж мають спеціалістів. Зрештою, можна звернутись і до фахівців суміжних спеціальностей — уролога, гінеколога. Але, мабуть, психологічний бар'єр подолати дуже важко.

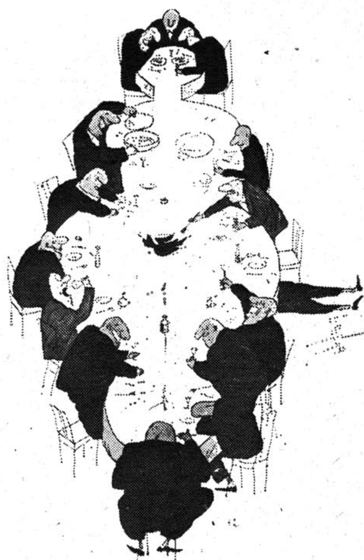
О. Г.: Так, про це ми й говоримо. До фахівців звертатися необхідно. Хоча б до психологів. А ще одна проблема — література. Зараз виходить багато книжок, але «офіційні», так би мовити, видання мають якийсь неконкретний характер або ж розраховані на науковців, а кооперативна продукція... Ну, що можна сказати. Зрозуміло, я не всі видання маю на увазі, але ті, що продаються на кожному кроці, та ж сама «Кама-сутра», навіть не знаю, як назвати. Така література не має нічого спільного із справжніми індійськими вченнями про сексуальне життя. То не переклади, а вельми вільні перекази.

С. К.: Тож я ще раз зауважу — звертатися за консультацією необхідно до фахівців, а не до друзів чи знайомих.

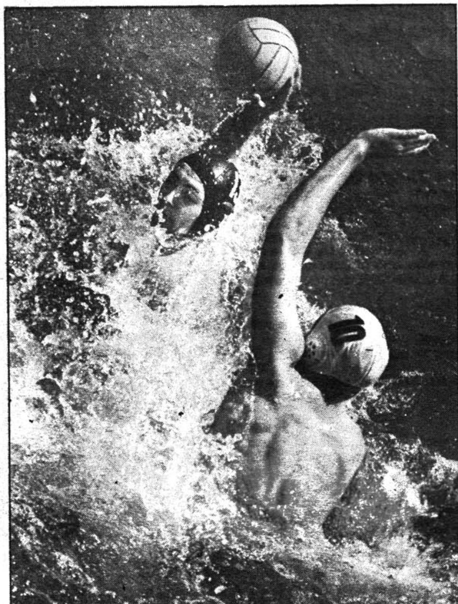
СМАЧНОГО!

На полицях наших крамниць... А гості все одно приходять і, трапляється, несподівано. Добре, якщо у вас є льох, з якого можна витягти шматок в'яленого м'яса, тушку солоної горбуші, осетровий балик, трошки карбонату, набрати у поділ лимонів, апельсинів чи принаймні яблук, як радять автори кулінарних книжок з XIX сторіччя. Але ж не у всіх жінок XX є такі погреби. Що ж робити? Найголовніше — не хвилюватись. Приязно посміхаючись, ви можете легко і невимушено приготувати... ну, наприклад, бефстроганов із звичайнісінької вареної ковбаси. Робиться це дуже просто.

Дрібно (соломкою) порізати ковбасу, посікти багато цибулі і все це покласти на добре розжарену сковороду. Хвилин за п'ять по тому залити страву сметаною, додати овочевих приправ чи сушеної зелені і тушкувати ще хвилин сім. Зняти сковороду з вогню, покласти страву на тарілки, якщо вони ще збереглися в домі, і починати вечерю, обід чи сніданок. І зовсім добре буде, якщо у вас знайдеться час на те, щоб підсмажити картоплю. От і все. Як бачите, швидко і досить смачно. І навіщо нам ті погреби — з винахідливістю не пропадеш!

ОЛІМПІАДА-92: ШІСТЬ МІЛЬЙОНІВ КВИТКІВ

Атака... Фото Миколи БОЧКА.

МАДРІД (Кор. ТАРС Роберт Серебреников). В Іспанії триває реалізація квитків на змагання літніх Олімпійських ігор у Барселоні 1992 року. В 2.600 відділеннях одного з найбільших іспанських банків, «Банесто», що є спонсором Олімпіади, відкрилися бюро для прийому індивідуальних і колективних заявок на квитки.

Оргкомітет Олімпійських ігор у Барселоні (КООБ-92) випустить шість мільйонів квитків на 500 зустрічей. З них 4,4 мільйона квитків призначені для відкритого продажу (66 відсотків — для Іспанії, 12 відсотків — для зарубіжних країн і 10 відсотків — для засобів масової інформації). КООБ-92 має намір отримати за продані квитки десь 12 мільярдів песет, іншими словами, 8 відсотків свого загального бюджету.

Вартість разового квитка на один вид змагань коливатиметься в залежності від того, чи йдеться про відбірні, проміжні або фінальні змагання, від розташування місця на трибуні. Середня ціна квитка — 2.000 іспанських песет (або 20 американських доларів); причому найдешевший квиток коштуватиме 750 песет, найдорожчий — 9000 песет. Вхід на церемонію відкриття або закриття на олімпійському стадіоні обійдеться в залежності від трибуни — 9000 — 46000 песет.

Стати власником квитка на Олімпіаду в Барселоні не так легко. Іспанці повинні заповнити, пред'явивши національне посвідчення особи, заявку на придбання квитків (причому не більше чотирьох на один з олімпійських видів спорту) і попередньо сплатити їх. Такі заявки прийматимуться до 14 червня. Якщо заявок на один вид спорту виявиться більше, ніж місць на трибунах, то жеребкування визначить тих, хто отримає квитки. «Невдахам» повернуть гроші.

Щоб уникнути підробок та фальсифікацій, квитки на руки видаватимуться лише в травні 1992 року. За рубежем квитки реалізовуватимуться через Національні олімпійські комітети.

Оголошено, що комітет з безпеки Барселони-92 матиме доступ до даних, що стосуються осіб, які подали заявки на придбання квитків, з метою превентивних заходів проти тероризму, усунення болільників, схильних до бешкетування на стадіонах, або членів організацій, які оголосять бойкот Олімпіаді.

ПОГОДА

22, 23 лютого опадів на Україні не очікується, на дорогах ожеледиця. Вночі та вранці місцями туман. Вітер слабкий. Температура вдень від 3 морозу до 4 тепла, на півдні республіки до 9 градусів морозу. Вночі 6—12 морозу, на сході республіки до 16 градусів морозу.

По Києву та області сьогодні вдень без опадів, на дорогах ожеледиця. Вітер слабкий. Температура від 2 морозу до 3 градусів тепла.

ЧИ ПОВЕРНЕ БОРГ «ВОЛИНЬ»?

Позивні футбольної весни

Чотири роки тому «бунт» провідних футболістів луцької «Волині» призвів до відставки головного тренера команди М. Маркевича. Це було для багатьох немов грім серед ясного неба. Адже саме під керівництвом цього наставника у Луцьку був створений самобутній футбольний колектив. Та якби ж то знати де впадеш...

З тих пір «Волинь» встигла стати і чемпіоном України серед команд другої ліги, і, безславно закінчити минулорічний сезон, коли у західній проміжній зоні зайняла лише сімнадцяте місце. Як буває в таких випадках, по Луцьку почали ширитися чутки, що не обійдеться без оргвисновків. Головний тренер «Волині» В. Кварціяний не став чекати найгіршого і поїхав до Польщі.

Отоді обласне спортивне керівництво й згадало знову про М. Маркевича, який останнім часом працював у хмельницькому «Поділлі» і «Кривбасі» (Кривий Ріг). Після нетривалих роздумів М. Маркевич дав згоду повернутися. Втім, коли відверто, навіть не будучи в Луцьку, він усі ці роки уважно стежив за виступами «Волині». Що вдієш, перше захоплення...

— В якому ж стані нині луцька команда, чи не позначиться негативно на вашій роботі те, що за «Волинь» і сьогодні виступає ще кілька гравців, які вас чотири роки тому «усували»?

— Ні, це мене не лякає, я — не злопам'ятний. Що ж до стану команди, то в міжсезоння «Волинь» залишили лише Павлов і Бєлозерський, яким ми дали дозвіл виступати за команду з польського міста Островец, котру очолює зараз В. Кварціяний.

Непокоїть інше. Після минулорічного провалу від команди відвернулися попередні спонсори. А каса футбольного клубу — порожня. Тому на перших порах чекаємо матеріальної допомоги від облпрофради, облспорткомітету. Сподіваємося, що футбольний клуб, який недавно очолив начальник команди А. Барабасевич, підшукає нових спонсорів, розгорне виробничу діяльність.

— То що, у вас немає проблем зі складом?

— Якщо бути точним, то ми близькі до оптимального. Хіба що від послуг вправного нападаючого не відмовилися б. Що ж до новачків, то це Карімов з хмельницького «Поділля», Петровський — з нововоронівського «Гірника» і вихованці місцевого футболу Круковець, Богунов та Сардачук. Дебютує у «Волині» й другий тренер Ю. Дячук-Ставицький, який раніше працював у чернівецькій «Буковині», івано-франківському «Прикарпатті», львівських «Карпатах».

Оскільки доводиться рахувати кожну копійку, то всі тренувальні збори проведемо неподалік — на Закарпатті. Ми докладемо зусиль, аби футболісти якнайшвидше знову повірили в свої сили. Сімнадцяте місце — не для «Волині» — команди досвідченої, добре зіграної, де чимало кваліфікованих виконавців...

Василь МИХАЙЛОВ.
Луцьк.

ЗИМОВІ ЕТЮДИ

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Анатолій Горлов.

Чергові редактори — Анатолій Бень, Володимир Сіробаба.

Автори макета Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.

Випусковий — Леонід Клюско.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсєна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти — Тетяна Мухіна, Наталія Позняк.

* * *

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 166.150.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03150371.